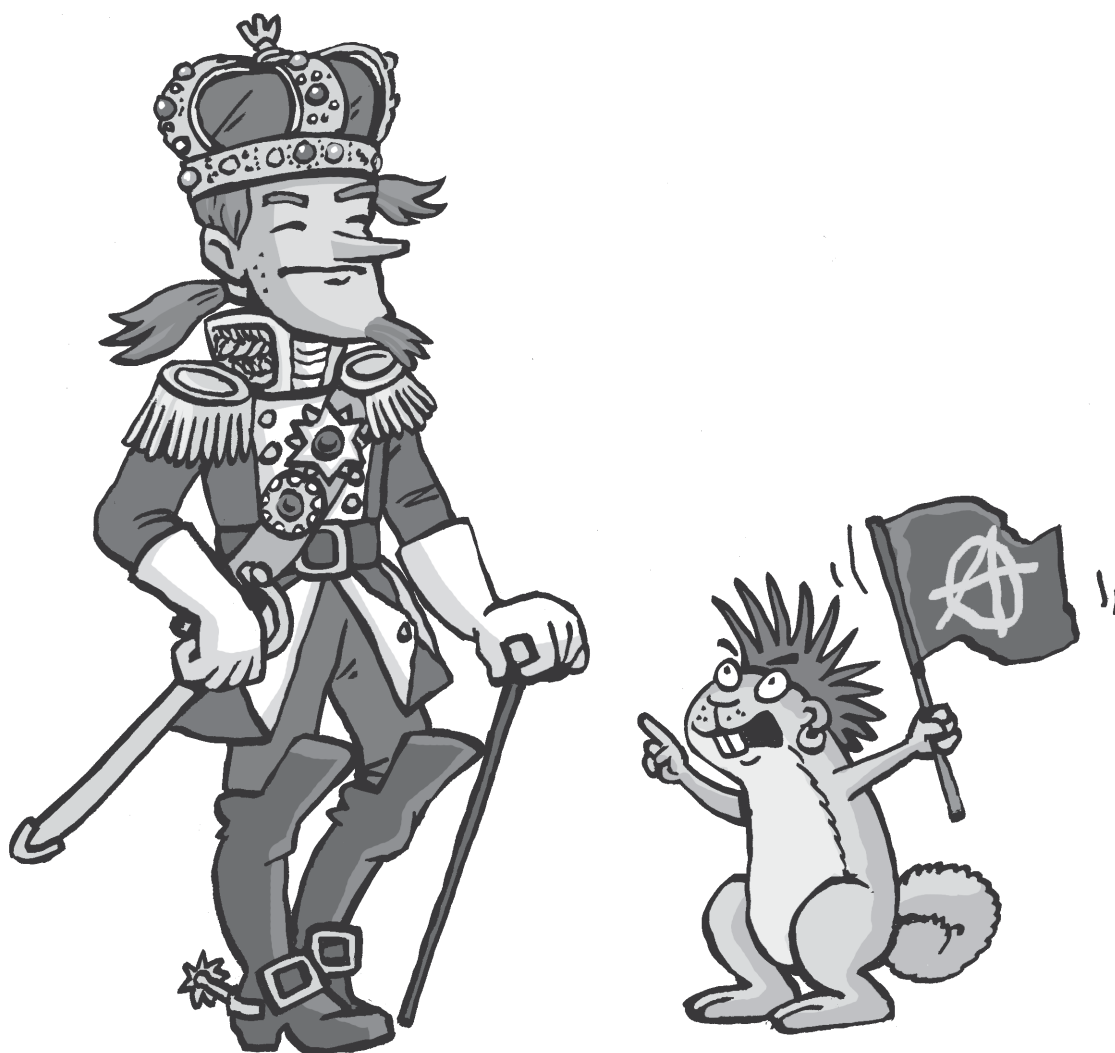

B5 *Cukr a bič*

VÝUKOVÝ A METODICKÝ MATERIÁL K PRŮŘEZOVÝM TÉMATŮM
VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA
A ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Autoři: Mgr. Josef Makoč,
Mgr. Bára Paulerová

Jazykové korektury: Ing. Jaroslava Lutovská

Odborný garant: Mgr. Klára Smolíková

Ilustrace: Honza Smolík

Grafická úprava: Dita Baboučková

Vydala Ochrana Fauny ČR, P.O.BOX 44, 259 01, Votice

www.evvoluce.cz * www.ochranafauny.cz

1. vydání 2012

Tisk: Tria v.o.s.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CUKR A BIČ

ČASOVÁ DOTACE: 10 vyučovacích hodin

CÍLOVÁ SKUPINA: 8.–9. ročník ZŠ

POČET ŽÁKŮ: 20 až 30 (jedna třída)

CÍL: Poskytnout žákům základní informaci o způsobech vlády, seznámit je s principy vývoje demokracie. Představit pojem sociální skupina, naučit žáky rozlišovat mezi společenským hnutím a politickou stranou. Informovat o vybraných společenských hnutích a jejich symbolice, naučit posuzovat společenskou prospěšnost či nebezpečnost vybraných společenských hnutí a skupin. Seznámit žáky s nežádoucími způsoby vlády. Objasnit pojem občanská neposlušnost jako nenásilnou formu protestu, diskutovat a formulovat vlastní názor na oprávněnost protestů a přemýšlet o jejich formách. Seznámit žáky s nejvýznamnějšími ekologickými organizacemi a jejich vybranými kampaněmi a aktivitami, zhodnotit volbu jejich forem protestu k dosažení sledovaných cílů. Motivovat žáky k rozvoji schopností zpracovávat informace a k prezentačním dovednostem.

ANOTACE: Za dobu své existence lidstvo objevilo mnoho způsobů, jak si vládnout. Ale na to, jaký je nejlepší způsob společenského zřízení, nikdy nepanoval jednotný názor. Výukový balíček představuje ty nejrozšířenější způsoby vládnutí, pro zamýšlení uvede méně známé příklady. Největší pozornost je věnována demokracii, její historii, přednostem a slabinám. Prostor ovšem dostanou názory společenských hnutí jako např. anarchismus, punk, hnutí skinheads, feminismus, hippies, Děti Země apod., ke kterým se dnešní mladá generace mnohdy hlásí, aniž by znala myšlenkové pozadí a společenské a historické souvislosti.

1. průřezové téma: Tematický okruh:	Environmentální výchova Vztah člověka k prostředí
2. průřezové téma: Tematické okruhy:	Výchova demokratického občana Občan, občanská společnost a stát, Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování
Vzdělávací oblasti:	<ul style="list-style-type: none"> Člověk a společnost Člověk a příroda
Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti postojů a hodnot:	<ul style="list-style-type: none"> vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí vede k otevřenému, aktivnímu, zainteresovanému postoji v životě přispívá k utváření hodnot jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost rozdívá a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů
Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností a schopností:	<ul style="list-style-type: none"> rozdívá porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí ukazuje modelové příklady jednání z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje žádoucích i nežádoucích napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se ekologických problémů učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat, racionálně obhajovat a zdůvodňovat své názory a stanoviska vede k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod rozdívá a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti vede k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení prohlubuje schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování

Klíčové kompetence:	Kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, kompetence občanské, kompetence k učení
Obsah balíčku:	Pracovní listy: Strany, hnutí, skupiny, Společenská hnutí, cíle a symboly, Společenská hnutí a většinová společnost, Takhle raději ne, Proti testu, Zelené hnutí protestuje; karty a zalamované materiály: Společenská hnutí a většinová společnost – loga, Společenská hnutí a většinová společnost – tvrzení, Takhle raději ne – nápověda, Protest – slabiky, Proti testu, Protesty ve škole, Aktivismus, Formy protestů; hmotná pomůcka univerzální transparent – látka a písmena pro výrobu transparentu.
Pomůcky mimo obsah balíčku:	PC, dataprojektor, interaktivní tabule, psací potřeby.
Metody práce:	<ul style="list-style-type: none"> • Čtení s porozuměním • Kreslení a malování • Manipulace s pomůckami • Pracovní listy • Práce s interaktivní tabulí • Práce s počítačem • Rolová hra • Výklad • Samostatná práce • Samostatné pozorování a sběr informací • Skupinové práce
Poznámky:	Věnujte pozornost webovému rozšíření na adrese www.evvoluce.cz

Formy vlády

ČÍSLO MATERIÁLU:	MT1 Formy vlády
AUTOR:	Mgr. Josef Makoč
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	práce s prezentací
CÍLE:	poskytnout informaci o základních způsobech vlády
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (45 minut)
POMŮCKY:	PR1 Formy vlády
KLÍČOVÉ POJMY:	společenská smlouva, monarchie, teokracie, aristokracie, konstituce, demokracie, republika

Popis činnosti

Pomocí prezentace se žáci seznámí se základními způsoby vlády.

KROK č. 1 Rajský život

Snímek č. 2. Podle naší náboženské tradice žili první lidé, Adam a Eva, v ráji. Zde panovala shoda a harmonie. Lidé ale neuposlechli božích příkazů a za trest byli vyhnáni. Museli ráj opustit a začít se o sebe starat sami podle svých schopností. Jak to ale udělat?

Vysvětlete žákům, že tento náboženský příběh symbolicky vyjadřuje názor, se kterým se setkáváme u většiny prastarých kultur. Stvořitel zbudoval náš svět a vtiskl do něj řád, který by neměl být narušen. Lidé by se měli snažit tento řád objevit a promítnout do svého počínání. Proto se první zákony překrývaly s náboženskými představami. Později začali lidé formulovat vlastní pravidla upravující každodenní světský život.

KROK č. 2 Právo silnějšího

Snímek č. 3. Lidé brzy pochopili, že se jim společně bude žít lépe, pokud budou spolupracovat a domluví se na pravidlech. Anglický myslitel Thomas Hobbes tvrdil, že před tím, než k tomu došlo, byl život člověka osamělý, ubohý, škaredý, násilnický a krátký. Pravidla nebyla a každý bojoval sám za sebe.

Snímek č. 4. První lidské pospolitosti fungovaly nejspíše jako skupiny s příbuzenskými vazbami. Má se za to, že v nejstarších dobách neexistovaly rodiny. Otec nemusel být zřejmý, a tak se linie příbuzenství vedla po mateřské linii. Hlavní postavou skupiny byla tedy žena – matka. Na matkách totiž záleželo přežití rodu, klanu. Vůdčí osobností pak byla nejstarší matka. Tento systém mohl být u skupin žijících se sběrem a primitivním zemědělstvím posilovaný názorem, že i země, dárkyně života a potravy, je velká matka. Nazývá se matriarchát.

Se vznikem pevných rodinných svazků se podle evoluční teorie posiluje i postavení muže, který přebírá vůdčí roli, vzniká patriarchát. Skupinu pak vedl a řídil nejschopnější jedinec. Protože podle této teorie byl život bojem, ve kterém platilo pravidlo přirozeného výběru, a přežíval jen ten, kdo byl nejlépe schopen reagovat na nové situace. Postavení vůdce prověřoval sám život. Pokud vůdce selhal, byl nahrazen někým schopnějším. Tak tomu bylo i v pozdějších dobách a je tomu vlastně dodnes. Tenkrát však neexistovala žádná pravidla korektního politického boje.

POZNÁMKA:

Systém matriarchátu a patriarchátu jsou spojeny s evoluční teorií. V současnosti se spíše využívá termínů matrilinearita – systém příbuznosti a dědění statků a společenských funkcí po mateřské linii. Na základě antropologických výzkumů u přírodních národů (Lévi-Stauss, Malinowski) byl i v tomto systému dominantní muž, a sice matčin bratr, nebo jiný nejbližší mužský příbuzný z matčiny strany.

Patrilinearita pak označuje ten samý princip odvozený od příbuznosti s otcem.

Důležitým pravidlem bylo i příslušství ke skupině po uzavření svazku. Nový pár se pak zařadil do skupiny příbuzných ženicha (patrilokalita), nebo nevěsty (matrilokalita). I toto pravidlo je velmi podstatné, protože na síle skupiny záležela její úspěšnost.

Snímek představuje dobové zobrazení ženy a muže.

Jaké předpoklady má pro vedoucí postavení žena? Jaké předpoklady má muž?
Řešení otázek pojmete jako odlehčenou soutěž argumentů mezi chlapci a dívkami.

Vůdce žena: matka, zachování rodu, péče o potomky, vedení hospodářství, ochota ke spolupráci a kompromisu.
Vůdce muž: větší fyzická síla, obrana společenstva, boj, lov.

Žáci budou své argumenty heslovitě zapisovat do připravených polí.

KROK č. 3 Právo zjevené bohem

Snímek č. 5 První státy a říše vycházely ze zmiňované myšlenky existence božského řádu a práva, které se lidem zjevuje. Právo na posuzování, co bůh přikazuje, si přisvojili kněží. Tomuto způsobu vlády se nejčastěji říká teokracie (theos, řecky bůh). Kněží dnes vládnou především v muslimských zemích. Současnou evropskou absolutistickou teokracií je Vatikán.

Snímek představuje tři současné nejvyšší představitele různých náboženství, kteří jsou zároveň i autoritami státními. Žáci mají za úkol přiřadit k obrázkům související pojmy.

Dokážete správně seskupit související pojmy?

obr. č. 1: Dalajláma – tibetský buddhismus – Tibet

Současný dalajláma žije po čínském vpádu do země a následných nepokojích od roku 1959 v exilu. Zde předsedá i exilové vládě, která násilné připojení Tibetu k Číně neuznává.

obr. č. 2: Ajatolláh – islám – Írán

I když je Írán republikou, skutečnou moc mají v rukou duchovní. Ajatolláh má právo odvolat prezidenta, jmenuje soudce, je velitelem armády. Duchovní působí i v dalších státních úřadech.

obr. č. 3: Papež – křesťanství – Vatikán

Papež je hlavou křesťanské církve a současně hlavním představitelem církevního státu Vatikán.

KROK č. 4 Vláda šlechty

Snímek č. 6. Z vůdčích jedinců vznikla vrstva, která si vydobyla výhodnější postavení ve skupinách. Důstojnost této vrstvy vycházela z výkonu společenských funkcí a především z vojenské služby. Příslušnost k privilegované vrstvě se dědila. Tato skupina se vyznačovala právem nosit zbraň.

Vládě urozených stavů – šlechty se říká aristokracie.

Z okruhu šlechty pak mohl být zvolen jeden nejmocnější do role svrchovaného panovníka. Ten svůj úřad opět předával po rodové linii. Systému vlády jednoho panovníka se říká monarchie. Monarcha mohl mít titul císaře, krále, knížete, vévody, cara, sultána, šaha apod.

Vládce panoval na základě absolutní svrchovanosti. Vyznačoval se velkým bohatstvím, autoritou a vztahem k posvátným věcem. To stavělo panovníka na vrchol společenského řádu. Při výkonu moci spolupracoval s církví (západní svět). V některých případech se pro jistotu vládce prohlásil sám za ztělesnění boha na zemi a vrchního náboženského představitele. Takto vládl např. faraon v Egyptě, císař v Číně, byzantský císař, japonský císař

Žáci mohou přemýšlet o význam výroku pohádkového krále Kazisvěta III., ale i o údajném výroku Ludvíka XIV.

KROK č. 5 Omezení pravomocí panovníka

Snímek č. 7. Panovník jako svrchovaný vládce a autorita se opíral o podporu šlechtických rodů. Ve 14. a 15. století se začíná šlechta spojovat ve stavy, kterým vadí, že všechnu moc má v rukou pouze panovník. Navíc se ve společnosti tvoří i nová silná vrstva. Mocná skupina neurozených, kteří ale měli mnohdy větší majetek než šlechta a také se chtěli podílet na vládě. Ačkoliv obě skupiny hájily jen vlastní zájmy, a to na úkor druhých, představovaly sílu, která vedla k vývoji dělby moci. Postavení panovníka bylo následně omezeno konstitucí (ústavou), která ponechala vládci funkci hlavy státu, ale omezila jeho pravomoci zřízením parlamentu – sboru volených či nevolených zástupců.

Parlamentarismus má své kořeny v Británii. Žákům můžete promítnout i ukázkou ze slavnostního zasedání britského parlamentu za přítomnosti královny, která má dnes už jen ceremoniální funkci.

KROK č. 6 **Současné evropské monarchie**

Monarchie jako státní zřízení v čele s panovníkem ve své moderní, demokratické podobě existují dodnes. Jen v Evropě je jich celkem dvanáct. Na snímku č. 7 mají žáci za úkol rozhodnout, které to jsou. Řešení je patrné po stisknutí tlačítka „solve“ (vyřešit)

Dokážete správně určit evropské monarchie? Znáte jejich oficiální název?

ŘEŠENÍ: Belgické království, Dánské království, Monacké knížectví, Nizozemské království, Norské království, Španělské království, Švédské království, Spojené království Velké Británie a Severního Irska.

Ve výčtu ještě chybí Andorrské knížectví, Lichtenštejnské knížectví, Lucemburské velkovévodství a Vatikán.

Vznik republik

Snímek č. 9. S rozvojem parlamentarismu souvisí i boj občanů za volební právo, protože se nejprve týkalo jen úzké skupiny obyvatel. V období průmyslové revoluce sílí tlak obyčejných lidí na možnost podílet se na vládě a pod heslem, že zdrojem moci ve státě je lid, se rodí zárodky novodobých demokracií.

Možnost zapojit se do veřejného politického života dává občanům forma vlády, které se říká demokracie. Zdrojem moci je lid, který má hlasovací právo. Volí si tak své zástupce do vlády, nebo hlasování rozhoduje přímo. Státní útvar, kde je vrchní představitel volen přímo občany, nebo prostřednictvím volených zástupců, se nazývá republika. Novodobé republiky začaly vznikat především po druhé světové válce.

KROK č. 7 **Závěrečná evaluace**

Snímek č. 10. Závěrečnou kontrolu proveďte pomocí přiřazení odpovídajících definic k probíraným pojmům.

Rozumíte významu uvedených pojmů?

aristokracie – vláda šlechty

konstituce – ústava, základní zákon země

monarchie – vláda panovníka

republika – forma státního zřízení

demokracie – vláda lidu

matriarchát – typ společnosti s vedoucím postavením ženy

parlament – zákonodárny sbor

teokracie – vláda kněží

Demokracie

ČÍSLO MATERIÁLU:	MT2 Demokracie
AUTOR:	Mgr. Josef Makoč
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	práce s prezentací, řešení kvízu, diskuze
CÍLE:	představit žákům principy a vývoj demokracie
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (45 minut)
POMŮCKY:	PR2 Demokracie
KLÍČOVÉ POJMY:	demokracie, hlasování, úskalí demokracie

POPIS ČINNOSTI

Žáci se seznámí s pojmem demokracie, jejím původem a současnou podobou. Posoudí argumenty její kritiky a zaujmou k nim vlastní stanovisko.

KROK č. 1 Co je to demokracie

Snímek č. 2. Demokracie je forma politického společenství. Umožňuje plnoprávným členům společenstva podílet se na vládě. Kolébkou demokracie jsou starověké řecké městské státy. Nejvíce se demokracie rozvíjela v Athénách.

Název je složeninou řeckých výrazů „demos“ (lid) a „kratos“ (síla, vláda).

Postupně odkrývejte roletu s informacemi.

KROK č. 2 Jak fungovala athénská demokracie

Úkolem žáků je vyřešit kvíz. Ten shrnuje základní informace. Žáci budou ze čtyř nabízených variant volit jednu správnou odpověď. Úspěšnost v kvízu není dána rozsahem historických znalostí, ale logickým úsudkem. Zpětnou vazbu získávají žáci okamžitě po označení zvolené varianty. V případě, že odpověď není správná, volí další možnost. K následující otázce se postoupí stisknutím tlačítka „next“ (další). Vyučující může po vyřešení otázky problém krátce okomentovat.

Snímek č. 3. Athénská demokracie byla přímou demokracií. To znamená, že vláda byla vykonávána přímo athénským lidem. Lid rozhodoval hlasováním. Hlasování se ale mohli zúčastnit pouze občané. Mezi občany se ale nepočítali ženy, cizinci a otroci. Athénská demokracie byla výsadou pouze dospělých mužů, Athéňanů.

Základním orgánem města byl sněm (shromáždění). Toho se mohli účastnit všichni plnoprávní občané. Minimální počet přítomných pro hlasování musel být 6000. Účast na sněmu mohla dosáhnout i téměř 14 tisíc občanů. Sněm zasedal podle potřeby, nejméně 40 krát ročně. Nejdůležitějším orgánem pak byla rada čtyř set, později pěti set. Ta zasedala každý den. Členové rady se losovali. Občan v ní mohl zasedat pouze dvakrát za život. To neplatilo pro významné odborníky, např. vojenské velitele.

Pojistkou proti osobám, které by chtěly uchvátit všechnu moc pro sebe, měl být ostrakismus. Jednou do roka se konal zvláštní sněm, během kterého napsali účastníci na střepech – ostrakon – jméno toho, kdo představuje nebezpečí pro demokracii. Osoba, jejíž jméno bylo zmíněno nejčastěji, byla na 10 let vyhoštěna z města a zbavena občanství. Ostrakismus se stal časem nástrojem nekalého konkurenčního boje. Ve společnosti si totiž stále zachovávali důstojnější postavení členové šlechtických rodů a velmi majetní občané, kteří mezi sebou soupeřili.

Hlasování občanů i ostrakismus byl kritizován již ve své době. Za účast na sněmu se vyplácela finanční odměna, ostrakismu se mohli zúčastnit i negramotní. S výsledky se tedy nechalo manipulovat, nemajetní se dali podplácet.

KROK č. 3 Pohled moudrých Athéňanů

Snímek č. 4. Významní athénští milovníci moudrosti, filosofové, Platón a jeho žák Aristoteles se stavěli k demokracii s nedůvěrou. Platón ji označil za vládu většiny, která nemá žádné zvláštní předpoklady, vzdělání, odmítá disciplínu. Demokracie umožňuje lidem sledovat jen zájem vlastní svobody a volnosti, v ničem se neomezovat, a to vede k anarchii, kdy si každý dělá, co chce. Avšak důležitější než svoboda je ctnost. Vládnout by tedy měli ctnostní a bohatí.

? Dokážete do Platónovy myšlenky správně doplnit chybějící podstatná jména? Dokážete tuto myšlenku vysvětlit?

▶ Svoboda bez ctnosti znamená svévoli. Jsou lidé, kteří nedokážou, nebo nechtějí rozpoznat, co je dobré a co je zlé. Takové to musí někdo naučit, nebo jim dát jasně vymezená pravidla.

Snímek č. 5. Aristoteles vnímal demokracii jako vládu chudé většiny, davu. Zařadil ji mezi tři špatné způsoby vlády vedle oligarchie (vlády bohaté menšiny) a tyranii (vlády jednoho pro svůj prospěch). Za nejlepší způsoby vlády Aristoteles označoval vládu osvíceného panovníka (monarchii) a aristokracii (vládu šlechty).

? Dokážete dokončit i Aristotelovu myšlenku? Co mu vadí na demokracii? Co vadí Aristotelovi na vládě bohaté hrstky? Proč je nejlepší vláda moudrého panovníka?

Vlastně to samé, co Platónovi. Moc má v rukou většina, které se ničím zvláštním nevyznačuje, ničeho zvláštního nedosáhla, může být úplatná a manipulovatelná.

Na vládě skupiny bohatých Aristotelovi vadí, že může sledovat pouze vlastní prospěch.

Aristoteles je přesvědčen, že moudrý panovník svého postavení nezneužije. Vládne ku prospěchu všem, ale nemusí svá rozhodnutí nikomu vysvětlovat, nikoho přesvědčovat a čekat na výsledky hlasování.

KROK č. 4 Moderní podoba demokracie

Dnešní demokracie vypadá poněkud jinak. Především se změnilo postavení člověka ve společnosti. Dnes platí, že všichni lidé jsou si rovni. Na žádného člověka nelze pohlížet jako na věc, což platilo v případě otroků. Ženy a muži mají stejná práva. Mohou se účastnit politiky a mohou se nechat zvolit do veřejných funkcí.

I dnes přetrvává systém přímé demokracie. To znamená, že občané se přímo vyjadřují k problémům pomocí tzv. všelidového hlasování (referenda), či volí nejvyšší představitele státu. Běžný je ale též systém zastupitelský, kdy občané volí zástupce, kteří pak po určité období vykonávají politickou práci ve svěřených funkcích.

S pomocí snímku č. 6 se žáci zamyslí, jak funguje moderní demokracie. Na osu, která je vymezena pojmy „úplná kontrola“ na jedné straně a „úplná volnost“ na straně druhé, nejprve umístí tři příklady společenského zřízení. Těmi jsou: diktatura, demokracie a anarchie. Potom budou ke každému přiřazovat dvojici charakteristik.

? Dokážete na zobrazenou osu správně umístit nabízené příklady společenského zřízení? Dokážete příkladům přiřadit vhodnou charakteristiku způsobu vlády a stavu, ke kterému vede?

▶ Diktatura je založena na úplné kontrole, anarchie na volnosti. Demokracie tvoří protiváhu oběma. Zaručuje občanům značný rozsah svobod. Chování každého je ale omezeno právním řádem a morálními principy.

Diktatura se projevuje neomezenou mocí v rukou diktátora. Vede k útisku.

Anarchie se projevuje bezvládím, které vede ke zmatku.

Demokracie je založena na snaze o spravedlnost. Tak zaručuje občanům svobodu.

Snímek č. 7. Žáci porovnají tři příklady z historie demokracie se současným stavem. V levé části obrazovky jsou uvedené příklady z historie. Úkolem žáků je provést jejich korekci s ohledem na dnešní dobu. Do připravených polí mají žáci za úkol výrok přeformulovat dle současného stavu věci.

? Dokážete porovnat athénskou demokracii s její dnešní podobou? K bodům na tabuli uveďte dnešní podobu demokracie.

- hlasují pouze svobodní dospělí muži – po dosažení dospělosti všichni bez rozdílu
- systém přímé demokracie – nepřímá (zastupitelská)
- dochází ke zbavování občanství, občanských práv – občanská práva jsou zaručena ústavou

KROK č. 5 Nevýhody demokracie

Z uvedeného je patrné, že demokracie zaručuje rozsáhlé svobody, které jiný systém nemusí poskytovat. Tyto svobody nebyly a nejsou samozřejmé. Byly předmětem dlouhého boje, viz volební právo žen, zrušení otroctví, rasistické teorie.

V následujících krocích se žáci seznámí s několika názory, které představují nevýhody demokracie. Žáci by měli sami zformulovat vysvětlující tvrzení. Ve všech případech ale formulujte i argument proti.

Demokracie je příliš tolerantní

Snímek č. 8. Demokracie zaručuje celou řadu občanských svobod (volební právo, petiční právo, právo shromažďovací a sdružovací, právo na informace, svoboda projevu, apod.). Rozhodovací pravomocí má lid. Pokud není lid dostatečně

obezřetný, může se nechat nalákat na neuskutečnitelné sliby, nechat přesvědčit o zlé myšlence, zmanipulovat k nesprávným postojům. Zvolí si tak do svého čela osobnosti, které posléze mohou systém zneužívat ve svůj prospěch nebo svou politikou způsobí mnoho neštěstí. Ve své době i nacistická a komunistická ideologie zaznamenala úspěch v demokratických volbách.

Žákům můžete tvrzení demonstrovat jim srozumitelnými video ukázkami, na kterých známé osobnosti současné populární hudby Daniel Landa, František Moravec (Lou Fanánek Hagen) v počátcích své kariéry spjaté s českou odnoží hnutí skinheads, prezentují veřejně své názory o národnostních menšinách a své politické postoje. Ačkoliv se jedná o nepřípustné chování, názor široké veřejnosti je však jiný. Oba umělci se i dnes prezentují prostřednictvím veřejnoprávních médií a pobírají vysoké honoráře. Jejich skladatelských a především textařských služeb využívají i další (např. takové ikony jako L. Bláh a K. Gott), kteří o této činnosti nevědí, nebo nechtějí vědět. Na videu také žáci jistě poznají populárního herce David Matásk, který je v současnosti v angažmá v Národním divadle.

Protiargument: V rámci demokracie jsou nastavené právní normy, které ochrání občany před projevy netolerance. Pokud někdo dlouhodobě balancuje na hranici zákona a snaží se strhávat další, není to problém demokracie, ale míry občanské vyspělosti společnosti.

Jak se lze nedemokratickým projevům bránit?

Umět je rozpoznat, nenapomáhat v jejich šíření, být schopen je i veřejně odmítnout a být připraven a ochoten dle svých schopností a možností aktivně jednat (zastat se, poskytnout svědectví, upozornit). Pasivita je formou podpory.

Demokracie umožňuje korupci

Snímek č. 9. Korupce je termín, se kterým se žáci setkávají prostřednictvím médií denně. Ujistěte se ale, že všichni vědí, co znamená.

Korupce je vlastně chyba v systému (lat. corruptus, zlomený, poškozený). Někdo zneužije svojí funkci, pravomoci, úředního postavení a za peníze rozhodne jinak, než by správně měl. Nespravedlivě zvýhodní jednoho na úkor druhého.

Korupce je velmi obtížně dokazovatelný trestný čin. Její nebezpečí spočívá v její skrytosti. V případě jiného trestného činu je to jednodušší. Na jedné straně stojí pachatel trestné činnosti, na druhé straně stojí poškozený. Poškozený zaznamená újmu a začne bránit svá práva – věc oznámí. V případě korupce je situace jiná. Na jedné straně stojí korumpující (kdo se snaží manipulovat), na druhé straně korumpovaný (kdo se nechá manipulovat). Oba se snaží, aby na jejich dohodu nikdo nepřišel. Poškozený je ten třetí, který stojí mimo, a nemusí se nikdy o svém poškození dozvědět.

Demokracie umožňuje se politicky angažovat každému. I těm, kteří nemají čisté úmysly a touží především po postavení a moci. Proto se Platónovi líbila vláda aristokracie (vznešených). Ti by se podle jeho názoru k přijímání úplatků nesnížili.

Nechte žáky, aby na snímku č. 9 označili účastníky trestného činu a korupčního jednání a graficky naznačili vazby mezi nimi. Chybějící vazba mezi poškozeným a účastníky korupce názorně předvádí její zákeřnost. Korupce se dá úspěšně řešit jen pevným postojem a odsouzením v rámci celé společnosti.

Protiargument: Korupce funguje i v jiných formách vlády. Je otázkou míry tolerance a tradic dané společnosti.

Demokracie je pomalá

Snímek č. 10. Protože v demokratickém zřízení funguje systém několikerého hlasování, často ve dvou komorách parlamentu, přijetí zákonů trvá dlouho. Než se tedy poslanci dohodnou, trvá to mnohdy i roky. Ve starověku proto bylo možné, např. v případě vojenského ohrožení, vyhlásit na určitou dobu tyranii, neomezenou vládu jednoho, nebo několika, a po uklidnění situace a k demokracii opět vrátit. Dnes je možné vyhlásit pouze výjimečně stav nouze a potřebná rozhodnutí přijímat ve zkrácených řízeních. V případě nouze je možno dočasně omezit občanské svobody. Pro tyto případy jsou většinou již předem připravené plány a existují příslušné zákony, podle kterých je možné vyhlásit na území mimořádný stav (stav nebezpečí, stav ohrožení). Občanům se v této časově omezené době v jejich vlastním zájmu krátí práva. Např. musí se evakuovat, tj. opustit domov, nebo se podrobit zvýšené kontrole bezpečnostních složek.

Žáci budou přemýšlet o situacích, ve kterých je nutné rychle přijímat opatření a omezovat práva občanů. Snímek č. 10 nabízí několik situací. Žáci označí ty situace, které považují za důvodné. Na označených situacích se musí demokraticky shodnout celá třída.

Jedná se především o živelné katastrofy, hromadná neštěstí, rozsáhlé ohrožení zdraví obyvatel, ohrožení bezpečnosti státu.

Z nabízených možností sem spadá: nedostatek pohonných látek, únik jedovatých látek, povodeň a teroristický útok.

Protiargument: V případě nutnosti lze řešit nebezpečné situace i s použitím přiměřeného nátlaku. Vše je ale stanoveno zákony a děje se ve prospěch obyvatel.

KROK č. 6 Závěrečné shrnutí

Snímek č. 11. Hodinu zakončete shrnutím poznatků o demokracii. Žáci budou posuzovat nabízené argumenty. Rozdělte třídu do pěti skupin. Každá skupina si vylosuje jeden argument stisknutím jednoho tlačítka na obrazovce. Na základě předchozí práce se každá skupina pokusí svůj argument upravit, nebo jej ponechá v původním znění. Své rozhodnutí však musí umět obhájit.

Demokracie není dokonalá, ale nic lepšího lidé nevymysleli.

- ▶ Z praktického hlediska asi ano. Vláda osvěcených mužů by byla jistě dobrá, ale protože by rozhodnutí nepocházela z vůle většiny, museli by mít naprostou důvěru, nebo používat prostředků síly.

Demokracie přežila beze změny několik staletí.

- ▶ Demokracie je vynález antického světa, v původní podobě skončila i s jeho zánikem. Do moderní společnosti se vrátila pozměněná především o myšlenky rovnosti všech lidí.

Demokracie umožňuje každému vstoupit do politiky.

- ▶ Osobám způsobilým k úředním úkonům, které jsou starší 18 let.

Demokracie je tolerantní ke svým odpůrcům.

- ▶ Ano, pokud neporušují zákon, nechtějí svým programem ohrožovat práva občanů. Kritizovat demokracii jako systém se smí.

Demokracie je jen systém pravidel hry. Pravidla porušují konkrétní lidé. Demokracie za to nemůže.

- ▶ Demokracie je tolerantní a spravedlivý systém, který ale vyžaduje od všech alespoň základní míru politické gramotnosti a ochotu podílet se na veřejných věcech. Alespoň tím, že umím využít volebního práva.

Strany, hnutí, skupiny

ČÍSLO MATERIÁLU:	PL1 Strany, hnutí, skupiny
AUTOR:	Mgr. Josef Makoč
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	práce s pracovním listem
CÍLE:	poskytnout základní informaci o pojmu sociální skupina, naučit žáky rozlišovat mezi společenským hnutím a politickou stranou
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (45 minut)
POMŮCKY:	PL1 Strany, hnutí, skupiny
KLÍČOVÉ POJMY:	skupina, společenské hnutí, politická strana

POPIS ČINNOSTI:

Žáci by si měli pomoci posuzování připravených definic uvědomit rozdíly ve fungování a cílech zájmových skupin, hnutí a politických stran.

KROK č. 1 Sociální skupiny

Hodinu zahajte informací o tom, že budete společně diskutovat o různých typech skupin, které lidé vytváří za účelem společného vykonávání určité činnosti a dosahování společných cílů.

- ?** Dokážete uvést nějaké příklady (sociálních) skupin?
- ▶** Např. rodina, školní třída, obyvatelé obce, fanoušci hudební skupiny, sportovní fanoušci, náhodní svědkové nehody, členové zájmového kroužku, zaměstnanci továrny, vojenští branci apod.

Ve společnosti existuje nepřeberné množství skupin. Můžeme je rozdělit do mnoha kategorií. Skupiny mohou být malé, velké, otevřené, uzavřené, vlastní, cizí, s povinným členstvím, dobrovolným členstvím, vrstevnická, zájmová, nátlaková atd.

KROK č. 2 Členství ve skupinách

Svou první skupinu si nevybíráme. Někam se narodíme a automaticky se stáváme členem. Začneme přebírat hodnoty, normy a pravidla, kterými jsme obklopeni. Chováme se tak, jak se chovají ti okolo nás. Po určité době se stáváme členem i dalších skupin. Když jsme pak schopni posuzovat rozdíly ve skupinovém jednání, začneme si vybírat, co nám lépe vyhovuje. Kamarády a způsob trávení volného času s nimi, zájmové kroužky, zaměření školy, později pracovní kolektivy, ale i názory na veřejný život a politiku.

Naše individuální chování je vždy ve vztahu ke skupinovému. Ve skupině vždy buď přijmeme její hodnoty, normy, pravidla (i když s nimi nemusíme úplně souhlasit, ale nedáváme to najevo), nebo se snažíme její fungování pozměnit, nebo z ní odcházíme a hledáme skupinu vhodnější, kde máme s ostatními více společného.

Hledání seberealizace ve skupinách mimo rodinu je aktuální především v období dospívání.

KROK č. 3 Skupinové cíle

Každá skupina drží pohromadě tak silně, jak přesně má vymezené hranice, kdo jsme my, a kdo jsou oni. Členy spojují společné cíle. Cíle skupin se mohou lišit.

Nyní rozdejte žákům PL1 Strany, hnutí, skupiny.

- ?** Prohlédněte si obrázky na pracovním listu. Dokážete rozpoznat osoby na obrázcích? Podle čeho jste je rozpoznali?
- ▶** Vyznavač skateboardingu, příslušník hnutí skinheads, politik.

Každá skupina používá rozlišovací znaky. Buď v souladu se zaběhnutou společenskou normou dodržuje zvyklosti, nebo má potřebu vyjadřovat jinakost a pak provokuje. Oblékáním, mluvou, chováním apod.

? Skupiny, jejichž členy vidíte na obrázcích, mají každá zcela odlišné cíle. V pracovním listě si přečtete tvrzení a pokuste se je přiřadit k obrázkům.

▶ **Vyznavač skateboardingu (3):**

- Společně se bavíme, nemáme politické cíle.
Skateboarding je zájmová činnost, pro skalní příznivce pak životní styl. Cílem skupiny je zdokonalování sportovních výkonů.
- Jsme zájmová skupina, ne společenské hnutí.
Skateboardisté usilují pouze o rozvoj svého koníčku, nemají jiné společenské cíle. Angažovaně vystupují pouze v případě obrany svých skupinových zájmů, tedy možnosti někde provozovat svůj sport.
- Naše počátky jsou v USA mezi surfaři.
První skateboardisté pocházeli ze skupiny amerických surfařů, které napadlo přidělat na surfy kolečka, a provozovat tak svůj sport na souši, zejména v době počasí nevhodného pro surfování.

Příslušník hnutí skinheads (4):

- Jsme společenské hnutí mládeže.
Hnutí skinheads je původně sociálním hnutím dělnické mládeže, která se cítila být většinovou společností odsunována na okraj společenského žebříčku.
- Spojují nás určité politické názory, ale celkově se neshodneme.
Hnutí skinheads se postupně rozštěpilo na desítky proudů a odnoží, které mají různé, často protichůdné názory. Dnes v hnutí převládá především kult síly, nesnášenlivosti a odpor k pravidlům.
- Ne všichni podporujeme rasismus.
Počátky hnutí skinheads jsou spojeny s multikulturním prostředím anglických dělnických čtvrtí. Rasismus se v hnutí objevil ve chvíli, kdy hnutí začala využívat britská Nacionalistická strana. I dnes ale existují skupiny skinheads, kteří proti rasismu vystupují, např. S. H. A. R. P (Skinheadi proti rasovým předsudkům) nebo tzv. RASH (Rudí a anarchističtí skinheadi).
- Počátky našeho hnutí jsou spojeny s Jamajkou a hudebním stylem ska a reggae.
Hnutí mělo svůj původní vzor v tzv. ostrých hoších (rude boys). To byli přistěhovalci z Jamajky. Skinheadi se s nimi z počátku účastnili koncertů a oblíbili si jejich hudební styly ska a reggae.

Politik (5):

- Usilujeme o veřejné funkce.
Cílem politické strany je aktivní politická činnost, tedy prosazování svého politického programu. To předpokládá získávání veřejných funkcí s rozhodovací pravomocí.
- Máme písemně zpracovaný společný program.
Politická strana soupeří se svými politickými konkurenty. Příznivce získává svým politickým programem, který by měl být jasně formulovaný.
- Máme svého předsedu.
Politická strana má své orgány, které řídí její činnost. V čele strany stojí osobnost s přesně vymezenými pravomocemi a zodpovědností.
- Jsme organizace.
Politická strana je organizace, to znamená, že její činnost se řídí vnitřními pravidly a řády.
- Počátky naší činnosti sahají hluboko do starověku.
Počátky politiky jsou spojené s nejstaršími říšemi. Otázka, jak se má rozhodovat a řídit společnost, zaměstnává lidstvo již po staletí. Samo slovo politika pochází z řečtiny, najdeme v něm slovo polis (město) a techné (praktické poznání, dovednost). Politické techné pak znamená správu obce.

KROK č. 4

V čem je rozdíl?

? Dokážete nyní vysvětlit rozdíly mezi skupinami, které jste charakterizovali? Dokážete stručně popsat motivaci jejich členů?

▶ Společenská skupina je tedy nadřazený pojem ke dvěma zbývajícím. Vyznačuje se ochotou členů sdílet podobné hodnoty, zájem o něco, společně jednat.

Občanské hnutí je společně jednající skupina občanů. Upozorňuje na určitý společenský problém, vyjadřuje nesouhlas, usiluje o změnu, domáhá se práv, prosazuje jiný životní styl. Používá k tomu různé formy veřejného protestu. Hnutí sleduje určité dílčí cíle, práva a nároky. Občanské hnutí netouží po politických funkcích nebo převzetí politické moci.

(Hnutí s mocenskými plány se záhy mění na politické strany viz fašismus, nebo jakoukoliv formu vlády odmítá viz anarchismus.)

Politická strana je skupina občanů se stejnými politickými názory a zájmy, kteří se spojili v organizaci pro jejich prosazení. Účastní se voleb a snaží se získávat politické funkce. Politická strana má vlastní program, jak spravovat chod obce, regionu, státu ve všech oblastech (hospodaření, zdravotnictví, školství, doprava, kultura apod.).

Skateboardista hledá zábavu a podobně smýšlející přátele.

Skinhead je nespokojen se svým statutem. Má potřebu vystupovat proti společnosti. Identifikuje se s podobně smýšlejícími a vytváří hnutí, které sleduje svá práva a zájmy.

Politik chce přímo ovlivňovat fungování společnosti. Využívá k tomu zázemí politické strany, která mu umožní budovat politickou kariéru.

KROK č. 5

Závěrečné hodnocení

Na závěr provedte se třídou reflexi. Nejprve shrňte obecné informace o skupinách.

V jakých skupinách jsi členem?

Zopakujte si příklady možných skupin.

První a základní (primární) sociální skupinou je rodina. V ní máme se všemi členy velmi těsný vztah. Tato skupina nám umožňuje uspokojovat všechny naše potřeby (potrava, bezpečí, láska, osobnostní rozvoj).

Další skupiny (sekundární) jsou potom: třídní kolektiv, skupina obyvatel obce, státní příslušnost, zájmové skupiny (kroužky, oddíly, sportovní kluby apod.).

Se žáky se zamyslete, v jakých případech je nutné hledat pro dítě zázemí mimo rodinu. Jakým způsobem pak fungují sekundární skupiny?

Když není rodina funkční a ohrožuje zdravý vývoj jedince. V takových případech může soud rozhodnout o umístění dítěte do náhradní péče v ústavu nebo náhradní rodině.

Rodina má na osobnostní vývoj jedince a jeho životní orientaci velký vliv. Členové radikálních či nebezpečných náboženských skupin často pochází z rodin, kde děti nenalézají dostatečné zázemí a pochopení. Agresivní skinheadi, kteří se vzájemně nazývají „kamarády“, jsou často mladíci. Ale najdeme zde i dívky hledající pocit bezpečí uvnitř silné skupiny, protože prožily dětství ve strachu z agresivního otce. Náboženské sekty pak své členy získávají maximálně chápavým, citlivým a obětavým přístupem, který vyhovuje všem citově strádajícím.

Co tě do některé ze skupin přivedlo, podle čeho jsi si je vybral/a?

Zde by se měli žáci naučit rozdělovat skupiny podle členství. Budou diskutovat o automatickém členství (rodina), o skupinách s dobrovolným (zájmová skupina) a povinným členstvím (základní škola, alternativní vzdělávací skupina v případě domácího vyučování).

Odešel jsi z nějaké skupiny? Proč?

Tato otázka směřuje ke sdíleným hodnotám, pravidlům a cílům, které má skupina společné. Žáci by si měli během diskuze uvědomit, že musí zůstat osobnostmi s vlastním názorem, který si dokážou udržet i v konfrontaci s většinou. Ve chvíli, kdy mají pochybnosti o správnosti jakéhokoli dění uvnitř skupiny, musí umět ze skupiny odejít, i když je zbytek členů přemlouvá, posmívá se, nebo dokonce vyhrožuje.

Kdy určitě musíš ze skupiny odejít?

Pokud má žák sebemenší pochybnost, že skupina porušuje pravidla vzájemného soužití, dobré mravy, hazarduje se zdravím, či dokonce porušuje zákon. Se žáky si zopakujte, co mají učinit v případě, že ví o konání něčeho špatného. Důrazně žáky upozorněte, že v případě, kdy by se mohlo jednat o trestný čin, platí ze zákona oznamovací povinnost.

Také se zaměřte na shrnutí informací o členech zájmové skupiny, politického hnutí a politické strany.

O kom jsi měl/a nejvíce znalostí a proč?

O kom jsi měl/a naopak znalostí nejméně a proč?

Jaké informace byly pro tebe nové a překvapivé?

Společenská hnutí, cíle a symboly

Číslo materiálu:	MT4 Společenská hnutí, cíle a symboly
Autor:	Mgr. Josef Makoč
Klíčová aktivita:	práce s pracovním listem
Cíle:	poskytnout základní informaci o vybraných společenských hnutích a jejich symbolice
Časová dotace:	1 vyučovací hodina (45 minut)
Pomůcky:	PL2 Společenská hnutí, cíle a symboly
Klíčové pojmy:	společenské hnutí, symbol

POPIS ČINNOSTI:

Žáci se seznámí s příklady různých společenských hnutí. Také se seznámí se symboly hnutí, které jsou nejčastěji k vidění.

KROK č. 1 Význam společenských hnutí

Jaký je význam společenských hnutí ve společnosti? Proč nestačí pouze politické strany?

Občanská hnutí se nebojí vystupovat s jakýmkoliv tématy, nesledují mocenské cíle a kompromisní, nebo účelové dohody. Hlídkají činnost politiků. Upozorňují politiky na konkrétní problémy a jejich řešení.

Návrhy žáků zapište ve formě bodů na tabuli. Zapisujte jen ty smysluplné, ale zatím je nijak nehodnoťte.

KROK č. 2 Společenská hnutí

Rozdejte žákům PL2 Společenská hnutí – cíle a symboly. Úkolem žáků je podle návodu popsat tři společenská hnutí, o kterých již slyšeli a mají o nich nějakou představu.

Použijte k tomu příkladu hnutí tzv. squaterů:

Squateři

Sociálně politicky motivované hnutí, které se projevuje obsazováním prázdných domů. Vytváří alternativní životní prostor a životní styl uvnitř velkých měst. Svým životem vyjadřují odpor k velkoměstským bytovým podmínkám, spekulacím s nemovitostmi. Squatting je spojován s hnutím hippies a byl oživen i hnutím punk. Squateři se často hlásí k myšlenkám anarchismu. Squatting není legální a úřady k němu přistupují s různou mírou tolerance. Největší problém squattingu spočívá v obsazování cizího majetku a spojitostí s užíváním drog. Nejlepší podmínky mají squateři nejspíše ve Skandinávii. Nejznámějším squatem je asi Svobodné město Christiania v Kodani, která má vlastní zákony a je částečně tolerována dánskými úřady.

Nyní již budou žáci pracovat samostatně, případně v menších skupinkách. Podle svých vědomostí buď popíší hnutí, která znají, případně uvedou vlastní příklad.

Hippies

Květinové děti, hnutí má své počátky v 60. letech, vyjadřuje touhu po prostém, přirozeném, láskyplném životě. Příslušníci vyjadřují odpor vůči konzumu, kariérismu, násilí a válce. Věnují se filosofii, meditacím, poezii, hudbě. Vyznávají uvolněnou módu, pestré oblečení, přírodní materiály, dlouhé vlasy. Pravověrní hippies dodnes udržují na několika místech komunity. U nás se hnutí nikdy plně nerozvinulo, přesto se i dnes setkáme se sympatizanty, kteří demonstrují svoji náklonnost pomocí oděvu a ekologicky či duchovně zaměřeným způsobem života.

Punk

Hnutí mládeže, jehož hlavním rysem je usilování o věrohodnost a autenticitu vlastního života a zároveň nedůvěru k možnostem, které poskytuje společnost. Hnutí má své počátky v 60. letech. Punk se projevoval jako spíše nenásilné, sociální hnutí mladých lidí, kteří ztratili důvěru ve společnost. Hnutí spojovalo mladé nezaměstnané dělníky s umělci

a intelektuály. Punk se nejvýrazněji projevoval především v hudbě. V chování a oblékání šlo především o provokaci. Potrhané oblečení, kožené bundy s nášivkami, obarvené vlasy, účes kohout.

Skinheads

V překladu – holé lebky, hnutí vytvářející tzv. kontrakulturu, přisvojuje si právo na zavádění vlastních pravidel pomocí zastrašování a násilí. Hnutí je založeno na oslavě síly, jednoty, potlačení individuality a často i rasismu. Příslušníci užívají oblečení připomínající uniformy, které prvoplánově demonstruje jejich odhodlání a připravenost k boji (holá hlava, bunda bez límce, těžké pracovní boty). Dějiny hnutí jsou složitější a hnutí samo je dnes rozmělněno na různé politicky motivované odnože.

Žáci budou uvádět i vlastní příklady SPOLEČENSKÝCH Hnutí.

Anarchistické hnutí

Hnutí, jehož kořeny sahají až do doby osvícenství. Je to hnutí, které odmítá jakoukoliv formu vlády, protože ta je vždy nespravedlivá a způsobuje útlak určité části společnosti. Prosazuje svobodu jednotlivce. Moderní anarchismus se překrývá s hnutím jako hippies a punk. Usiluje o vytvoření nezávislých území s vlastní duchovní správou (viz. squatting), bojuje proti rasismu, za rovnoprávnost žen a mužů, za práva zvířat, za ochranu životního prostředí. Móda je podobná jako u stoupenců hnutí punk.

Feminismus

Feminismus je hnutí, které upozorňuje na nerovné společenské postavení ženy vůči muži. Své kořeny má v USA a Velké Británii 18. a 19. století. V počátcích bylo hnutí spojeno především se snahou o morální nápravu prostitutek, politické rozměry získalo hnutí v souvislosti s bojem za volební právo žen, právo na vlastnictví, výděly, vzdělání a možnost prestižního společenského uplatnění. Dnešní feminismus bojuje především za odstraňování předsudků o mužské dominanci, spravedlivé platy pro ženy, rovné příležitosti pro ženy, možnost právní a finanční nezávislosti, ochranu žen před všemi formami diskriminace a násilí, práva lesbiček.

NÁBOŽENSKÁ Hnutí – satanismus, hnutí Hare Krishna Krišna

Satanismus

Náboženské hnutí, které je založeno na obřadném uctívání Satana. Satanské obřady mají vždy sexuální podtext a mají zesměšňovat křesťanskou mši. Novodobí satanismus má svého zakladatele v osobě Antona Szandora Le Vaye, který založil v 80. letech 20. stol v San Francisku Satanovu církev. Satan není v tomto pojetí duchovní bytost, ale vyjádřením lidského chtíče. Jak uvádí náš přední znalec okultismu Milan Nakonečný, byl by dnešní satanismus jen trapnou sexuální pózou, kdyby nebyl spojen s nebezpečnou činností psychopatických individuů. Profesor Nakonečný má na mysli přinášení krvavých obětí, záměrné konání zla, zvrhlé sexuální praktiky apod.

Satanisté se dělí podle způsobu praktikování, žáci se možná setkali se satanismem ve spojení s metalovou hudební scénou.

Hnutí Hare Krishna

Novodobé náboženské hnutí založené Šrí Prabhupádou. Myšlenkově vychází z hinduismu. Stoupenci hnutí zakládají komunity, ve kterých žijí zdrženlivě a podle náboženských předpisů. Na veřejnosti se projevují tancem a modlitbami, prodejem knih svého duchovního mistra a produktů vlastní výroby. Muži nosí oholenou hlavu a tradiční oděv. Nejznámějším donátorem hnutí byl britský hudebník George Harrison.

EKOLOGICKÁ Hnutí viz. kapitola Zelené hnutí protestuje

Žáci budou ale uvádět i další příklady. Nebudou to nejspíš již příklady společenských, ale nejrozumnějších ZÁJMOVÝCH SESKUPENÍ Z OBLASTI SUBKULTURY – skupin, které vytváří svébytný životní styl a postoje, nebojují ale za společenské změny.

Sportovní fanoušci

Podle míry svého fanouškovství se oblékají do barev svého klubu, pořizují si trička, šály, čepice, odznaky, samolepky, tetování. Navštěvují nejen zápasy svých oblíbenců, ale i různá společenská setkání fanoušků. Jako záminku k páchání násilností si berou fanouškovství i jedinci, kteří se pak prohlašují za tzv. ultras. Těm ale více než o sport a fandění jde o vyhledávání konfliktů a legalizaci svého násilného chování.

Hudební fanoušci

Ti, kteří mají potřebu se veřejně identifikovat se svým idolem, nebo se přihlásit k oblíbenému hudebnímu přístupu, se oblékají ve stylu své oblíbené hvězdy, nebo si pořizují oblečení, doplňky a předměty denní potřeby s logem oblíbeného interpreta. Prodej těchto předmětů je součástí marketingové strategie umělce a jeho obchodních aktivit, ale především mediální společnosti, která ho vydává a propaguje. Tito fanoušci navštěvují ve zvýšené míře koncerty svého idolu, někdy s ním absolvují celé koncertní turné, nebo jeho větší část, sdružují se do klubů, platí členské příspěvky, vydávají vlastní tiskoviny.

Někteří umělci naopak programově stojí mimo velké hudební společnosti a jejich oficiální marketing a vydávají si svá díla vlastním nákladem. Ti pak budují se svými fanoušky osobnější vztahy pomocí členských klubů, speciálních koncertů a dnes hlavně internetu. Takoví umělci jsou na prodeji hudby a doplňkových předmětů přímo závislí. Jejich fanoušci se pak chovají jinak, než běžní hudební spotřebitelé. Hudbu si opravdu od umělce kupují, a to někdy i dopředu, aby tak vůbec umožnili vydání desky. Hudbu tohoto interpreta pak většinou nekopírují a nesdílejí na internetu.

Clubeři

Tzv. clubbing je způsob trávení volného času, který má své počátky v 80. letech a souvisí s rozvojem nového způsobu prezentování reprodukované hudby, tzv. DJ-ingu. Clubbing spočívá v tom, že zejména mladí lidé pravidelně navštěvují určité vyhlášené hudební kluby, diskotéky, párty. Zde se věnují společenským aktivitám – seznamování se, tancování, společnému poslechu hudby, konzumaci alkoholických nápojů a příležitostnému užívání drog. Clubeři uzpůsobují svou vizáž podle druhu hudby, kterou mají rádi. Většinou však vyznávají elektronickou hudbu (disco, techno, house, trance). Svému zevnějšku věnují značnou pozornost a soustředí se na dokonalý vzhled a nákladné oblečení vyhlášených značek.

Rockeři

Subkultura pocházející z Británie, má své počátky v 60. letech. Jedná se o vyznavače tvrdších hudebních stylů postavených na výrazných kytarách. Identifikují se pomocí znaků, které jsou tradiční již od dob amerických motorkářských gangů. Oblečení tvoří kožené bundy s nášivkami a cvoky, kožené pásky, řetězy, trička s logy hudebních skupin. Na rozdíl od motorkářských zločineckých skupin nebývají rockeři zapojeni v trestné činnosti, pouze si budují pověst ostrých hochů. Rozkol mezi motorkářskými gangy a rockovou scénou je datován rokem 1969, kdy se nechvalně známí motorkáři z gangu Hell's Angels nechali najmout jako ochranka skupiny Rolling Stones a v této roli způsobili smrt účastníka koncertu.

Emo

Vyznavači tohoto stylu se dnes vymezují většinou smutnou, temnou vizáží. Oblékají se do černé, barví si vlasy nepřírozenou černou, fialovou, ale i dalšími barvami, používají výrazné, nepřírozené líčení, různé části těla si zdobí náušnicemi. Spojuje je pocit neporozumění, vnitřní rozháranosti, silných vnitřních prožitků. Někteří jedinci se bohužel uchylují i k praktikám sebepoškozování. Důležitou součástí je vyznávání určitého stylu hudby, která má své kořeny v odnoži stylu punk (tzv. hard core punk, emotional punk), která se objevila na americké hudební scéně již v polovině 80. let.

Skateboarding

Navazuje na subkulturu amerických surfařů, kteří se též věnovali náročnému sportu, vytvořili si vlastní styl oblékání, slangovou mluvu, poslouchali určitý styl hudby. Nápad přidělat k prknu kolečka pochází právě z komunity surfařů. Základem oblečení jezdců na skateboardech jsou speciální boty, jinak se oblékají do volného, pohodlného sportovního oblečení.

Hiphopeři

Vyznavači hudebního stylu hip hop. Ten se zrodil v 70. letech ve Spojených státech díky kombinaci jamajských a černošských hudebních prvků. Styl v sobě zahrnuje umění rapu, reprodukování hudby (DJ – ing), tance a výtvarného stylu graffiti. Vyznavači se oblékají do volného sportovního oblečení, někdy ho kombinují s drahými a zdobnými doplňky, jako jsou řetízky, náušnice, hodinky, pouzdra, ozdoby mobilního telefonu. Této módě se říká bling-bling.

KROK č. 3

Skupinové symboly

Příslušnost či sympatie s určitou skupinou se vyjadřuje skupinovými symboly. Tyto symboly většinou poukazují na hodnoty, které skupina vyznává. Členové skupiny se v těchto symbolech orientují, nebo by se měli orientovat. Pomocí skupinových symbolů se skupina vymezují vůči ostatním.

Mezi skupinové symboly patří určitý způsob úpravy zevnějšku (oděv, doplňky, úprava vlasů, obuv), užívání určitých barev, viditelné i skryté nošení určitých znaků, emblémů, symbolů, vlajek, ale i provozování určitého druhu chování, někdy i s přesnými pravidly.

Pracovní list PL2 uvádí příklady pěti symbolů. Žáci mají za úkol odhadnout spojitost s některým z výše uvedených společenských hnutí a jejich význam.

Dokážete odhadnout, k jakým hnutím patří následující symboly, a vysvětlit jejich význam?

- 1) Komerční logo oděvní značky Thor Steinar. Po značce Umbro nyní favorit v odívání neonacistické scény. Nošení původní podoby runového loga je v současnosti u nás trestné. Je otázkou, k jaké značce se neonacisté přikloní, až zjistí, že majoritní balík akcí značky zakoupil Faysal al Zarooni, obchodník ze Spojených arabských emirátů.

- 2) Symbol moderních anarchistů. Je proveden v červenobílé barvě, skládá se z písmene A a O. Údajně tak vyjadřuje heslo: Anarchy is order! (Anarchie je řád).
Dalším výrazným symbolem anarchistů je černá vlajka, která poprvé zavlála asi během Pařížské komuny (1871), kde ji vztyčila anarchistka Luise Michel, známá jako Cleménse. Pod černou vlajkou bojoval ukrajinský anarchista Nestor Ivanovič Machno, zvaný Tatík. Machno bojoval na Ukrajině se svými partyzánskými oddíly proti okupaci německými a rakouskouherskými vojsky po ukončení 1. světové války na východní frontě.
- 3) Neoficiální symbol hnutí punk. Spínací špendlík použitý jako náušnice, ozdoba na oděvu měl provokovat, a to bylo i smyslem celého hnutí.
- 4) Logo kampaně za Nukleární odzbrojení. Autorem je Gerald Holtom. Logo zobrazuje polohu paží při signalizaci písmene N a D (Nuclear Disarmament) pomocí vlajkové abecedy. Logo převzali hippies a stalo se mezinárodním mírovým symbolem.
- 5) Logo squaterů. Odvozená z tajných tuláckých značek, které podávali zasvěceným informace o obyvatelích nemovitosti. Takto označená budova říká těm, co vědí, toto je squat, pojď dál a dodržuj naše pravidla. Podle squaterů označuje kruh budovu, a lomená polopřímka značí příchod, pobyt v budově a následné vystěhování a pokračování v cestě jinam.

Žáci budou tvořit také loga dle vlastních znalostí. Je opět třeba rozlišovat, kdy jsou opravdu schopni zdůvodnit a obhájit hnutí (např. modrý kříž, logo hnutí za abstinenci), a kdy opět půjde např. jen o logo výrobce módy zájmové skupiny (nejpopulárnější mezi náctiletými jsou loga DC shoes, Etnies Horsefeathers. Tyto značky spojují s hip hopem a skateboardingem, nejsou to ale loga hnutí).

KROK č. 4

Závěrečná evaluace

Se žáky se zamyslete, jak se cíle hnutí se kterými se právě seznámili, projevují v symbolice a stylu oblékání, který také patří mezi určovací prvky skupiny.

Styl oblékání patří do neverbální komunikace. Lidé mohou úpravou zevnějšku vyjadřovat své životní postoje. Upozorněte ale žáky na úskalí přisuzování a stereotypů. Ne každý, kdo má holou hlavu nebo tetování se touží zařadit do nějakého hnutí.

Pro naše další zamyšlení však budeme styl oblečení posuzovat jako skupinové znaky v souvislosti s cíly hnutí. Pro ilustraci použijeme dvou názorově protichůdných hnutí – hippies a skinheads.

Právě jste se seznámili s několika příklady společenských hnutí. Jak souvisí styl oblečení hnutí hippies a skinheads s životními postoji a cíly skupiny?

Hippies dávají najevo své volnomyšlenkářství, mírumilovnost, toleranci, touhu po svobodě, názorovou pestrost, multikulturalitu, uvolněnost, orientaci na duchovní oblasti, soulad s přírodou.

Skinheads zdůrazňují sepjetí, potlačování individuality, agresivitu, připravenost k boji, netoleranci, snaží se nahánět strach.

V tomto duchu můžete nechat žáky popsat další skupiny či hnutí z výše uvedeného výčtu.

Společenská hnutí a většinová společnost

ČÍSLO MATERIÁLU:	MT5 Společenská hnutí a většinová společnost
AUTOR:	Mgr. Josef Makoč
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	práce s pracovním listem
CÍLE:	posoudit společenskou prospěšnost či nebezpečnost vybraných společenských hnutí a skupin
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (45 minut)
POMŮCKY:	PL3 Společenská hnutí a většinová společnost
KLÍČOVÉ POJMY:	společenské hnutí, sociální skupina, společenská prospěšnost

POPIS ČINNOSTI:

Žáci si zopakují informace týkající se společenských skupin a hnutí. Zároveň se zamyslí nad obecným významem cílů hnutí pro společnost. Na pozadí dosud neprobíraných skupin by měli žáci přemýšlet o tom, do jaké míry je činnost hnutí prospěšná a jeho cíle oprávněné jako projev občanské svobody a boje za práva či společenskou angažovanost, a kdy se jedná o sobecké zájmy určité skupiny lidí, kteří neberou ohled na širší společnost.

KROK č. 1 Informace o postupu práce

Rozdělte žáky do pracovních skupin. Do každé skupiny rozdejte jeden pracovní list PL3, sadu obrázků s logy a kartičky s charakteristikami.

Žáci mají za úkol přiřadit do pracovního listu podle nápovědy správné logo a kartičku s nabízenou charakteristikou skupiny. Na závěr mohou doplnit vlastní informaci nebo stanovisko, a to buď na základě vlastních znalostí, nebo budou informaci odvozovat z nabízených textů nápovědy.

Nabízená loga jsou: Červený kříž a Červený půlměsíc, Greenpeace, Combat 18, Jackass.

Nabízené texty:

- prospěšné, pomáhá obětem válečných konfliktů,
- prospěšná, nabízí řešení v otázkách ochrany životního prostředí,
- nebezpečná, má za svůj hlavní cíl rasově orientované násilí,
- nebezpečná, prezentuje se vulgaritou a hazardem se zdravím.

INFORMACE KE SKUPINÁM

Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce bylo založené v roce 1853. Cílem hnutí je zdravotnická, humanitární, sociální, ale i pátrací činnost. Hnutí se řídí především principy humanity, nestrannosti, nezávislosti, dobrovolnosti a světovosti. Hnutí používá v různých částech světa jako znak též: červený krystal, červenou šesticípou hvězdu (tzv. Davidovu hvězdu), červeného lva s červeným sluncem.

Greenpeace

Nezávislá celosvětová organizace založená v roce 1971 bojující za ochranu životního prostředí, trvale udržitelné zemědělství a mezinárodní odzbrojení. S organizací se žáci podrobněji seznámí v lekci Zelené hnutí protestuje.

Combat 18

Velmi nebezpečná a odsouzeníhodná odnož skinheadského hnutí založená ve Velké Británii. Násilnická, rasistická skupina hlásící se k odkazu nacismu. Přívrženci se projevují brutálními útoky na příslušníky národnostních menšin a politické odpůrce. Činnost těchto skupin stojí za hranicí zákona a je třeba odsoudit i pouhé nošení nebo distribuci jejich loga, které bývá někdy doplněno dalšími nacistickými symboly (lebka, nacistická svastika). Číslo 18 odkazuje na první a osmé písmeno abecedy, tedy iniciály diktátora a válečného zločince Adolf Hitlera.

Jackass

Skupina „odvážlivců“, kteří bojují o obdiv a uznání mládeže prostřednictvím mediálních pořadů (TV seriál, celovečerní filmy). Novodobé hvězdy mediálního prostoru vydělávají peníze tím, že inscenují nejruznější situace, při kterých posunují společenské normy. Dokazují, že se ničeho neštítí ani nebojí. Výkony této skupiny spočívají ve směsici vulgárních a sebepoškozujících výkonů, při kterých jsou někdy omezována práva náhodných účastníků. Tyto události nemají hlubší poselství ani myšlenku. Jsou jen exhibicionistickými výstupy. Mladí lidé, kteří v činnosti skupiny nalézají inspiraci k vlastním aktivitám, by si měli uvědomit, že tento druh chování lze označit jako podstatnou úchytku od normálního chování, tedy deviaci.

KROK č. 2**Identifikace skupin**

Dokážete k tvrzením z pracovního listu přiřadit obrázek loga skupiny či hnutí a kartičku se stručnou charakteristikou? Dokážete k prezentované skupině připsat další formu veřejného projevu a zaujmout k němu vlastní stanovisko?

Hledání informací na internetu není v tomto případě vhodné. Internet umožňuje prezentování i extremistických myšlenek a materiálů, které přímo ohrožují morální vývoj nezletilých. Velmi nebezpečné jsou i materiály, které prezentují extremistické myšlenky skrytě. Tyto materiály se tváří jako objektivní a podložené důkazy. Předkládají líbivá a účelově upravená tvrzení, vlastní interpretace událostí. Patří do oblasti propagandy a jejich nebezpečí spočívá v zákeřnosti.

1) Mezinárodní dobrovolnické hnutí červeného kříže a půlměsíce. Zabývá se humanitární činností.

Pro společnost je: prospěšné, protože pomáhá obětem válečných konfliktů.

Činnost hnutí se projevuje: v poskytování první pomoci, dárcovství krve, organizování humanitární pomoci, pomoc při živelných katastrofách, pomoc zdravotně a sociálně znevýhodněným, hledáním ztracených lidí v důsledku neštěstí a válečných konfliktů.

Žádoucí stanovisko: hnutí má velký význam pro celou společnost. Chce nezištně a dobrovolně pomáhat všem, kteří se ocitnou v těživé životní situaci.

2) Jackass. Zájmová skupina s případným názvem „blbci“. Provozuje úchylné činnosti a šíří jejich audiovizuální záznamy.

Pro společnost je nebezpečná, protože se prezentuje vulgaritou a navádí k hazardu se zdravím.

Činnost skupiny se projevuje: znečišťováním veřejného prostoru, ničením věcí, sebepoškozováním, hazardem s vlastním zdravím a se zdravím dalších zúčastněných osob, ohrožováním náhodných svědků, záměrným děšením a omezováním svědků akcí.

Žádoucí stanovisko: Činnost skupiny je příkladem zvrhlé mediální zábavy. Skupina není ničím prospěšná. Sleduje pouze vlastní záměr – budování postavení mediálních hvězd a rozšiřování řad obdivovatelů. V případě nebezpečné situace, kterou členové způsobí vlastní nezodpovědností, budou očekávat odbornou a kvalifikovanou pomoc od zbytku společnosti, které se svými kousky vysmívají. Obdiv výkonů skupiny není na místě. Jedná se o deviantní chování. Případní následovníci by si měli uvědomit, že se nejedná o překonávání strachu, sebe sama, snahu o posunování výkonnostních limitů apod. Výkony jsou ze své podstaty buď samoúčelné, nebo předem odsouzené k nezdaru. Rozhodující je prvek hazardu. Přežije to demonstrátor? Co se mu stane? Toto není odvaha, ale chování psychicky nemocného člověka, který se veřejně přiznává k tomu, že nemá životní perspektivy a ani sám nemá životu co nabídnout. V důsledku činnosti skupiny došlo již i ke smrtelným úrazům mladých lidí, kteří se snažili činnost skupiny Jackass napodobovat.

3) Combat 18. Nebezpečná neonacistická odnož hnutí skinheads. Jedná se o rasistické hnutí.

Pro společnost je nebezpečné, protože za svůj hlavní cíl má rasově orientované násilí.

Činnost hnutí se projevuje ozbrojenými rasistickými útoky, ubližováním na zdraví, vraždami, žhářstvím, fotbalovým násilím.

Žádoucí stanovisko: Činnost hnutí je třeba důrazně odsoudit. Je v rozporu se zákonem. Jeho činnost je neomluvitelná a výrazně protispolečenská. Neobstojí ani argument, že hnutí brání práva slušných lidí tam, kde selhává policie. Násilné akce členů této skupiny jsou bezohledné, brutální, vedené snahou ublížit. Mezi oběťmi akcí jsou zcela náhodní svědci. Hnutí nebojuje za ničí práva. Zápolí pouze s frustrací a nízkým morálním kreditem vlastních členů.

4) Greenpeace. Mezinárodní ekologická organizace. Zabývá se ochranou životního prostředí.

Pro společnost je: prospěšná, protože nabízí řešení v otázkách ochrany životního prostředí.

Činnost hnutí se projevuje v organizaci osvětových kampaní, upozorňování na problémy a nešetrný přístup, kontrolu státních politik v oblasti životního prostředí, vzdělávání a zavádění šetrných postupů při hospodářské činnosti.

Žádoucí stanovisko: Hnutí má celospolečenský význam. Hlídá nakládání s životním prostředím a udržitelnost života na planetě.

KROK č. 3 Závěrečná reflexe

Nyní proveďte se žáky závěrečné shrnutí. Ujistěte se, že žáci pochopili zaměření prezentovaných skupin.

Pokládejte žákům otázky směřující ke zhodnocení přínosu zmiňovaných skupin pro společnost a jejich právo na činnost v rámci společnosti. Které skupiny jsou společnosti prospěšné, které jsou nebezpečné? Jasně pojmenujte důvody.

Vyzvěte žáky k obezřetnosti při výběru skupiny, ve které se budou chtít angažovat. Je třeba vždy zachovávat opatrnost, používat vlastní rozum a nenechat se strhnout k stádnímu jednání.

Je třeba pečlivě vnímat zaměření a cíl skupiny. Jeho oprávněnost, morální i zákonnou odůvodnitelnost a celkový přínos společnosti.

Velký význam pro činnost všech hnutí má jejich mediální obraz, tedy způsob, jakým jsou představována veřejnosti prostřednictvím tisku, rozhlasu, televize a internetu. Občané se o mnohých hnutích a jejich aktivitách dozvídají poprvé prostřednictvím médií. Pokud nemají zájem, nebo možnosti se o problematiku dále zajímat, je to jediný zdroj informací, na základě kterého si utváří názor. Média jsou schopna napomáhat dobré věci a vyvolat vlnu občanské solidarity, ale i rozdmýchat napětí ve společnosti. Média prezentují dění ve společnosti, svým vysíláním však vyvolávají další společenský pohyb. Problematikou mediální reality a úlohy médií pro společnost se zabývá výukový balíček F5 Jak se máte, Šimákovi?

Hnutí sama využívají možnost se prezentovat, získávat sympatizanty, ale i organizovat svou činnost prostřednictvím médií. Tradiční partyzánské vylepování plakátů a nálepek, sprejování hesel ve venkovním prostoru je zastíněno možnostmi, které poskytují elektronická média, především internet. Nejrůznější skupiny a hnutí mají své webové stránky, někdy provozované i tak, aby nebylo snadné autory vypátrat a stránky zablokovat. Velkou úlohu hrají sociální sítě, díky kterým se mohou příznivci jakýchkoli myšlenek snadno najít, seskupovat a následně i organizovat.

Občané mají právo se sdružovat a hájit práva menších a přehlížených skupin, nabízet jiná a nová řešení, alternativní životní styl, vyznávat jiné hodnoty. Každá skupina by ale měla vnímat a respektovat ta samá práva u skupin, které existují souběžně.

Takhle raději ne

ČÍSLO MATERIÁLU:	MT6 Takhle raději ne
AUTOR:	Mgr. Josef Makoč
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	práce s pracovním listem, čtení s porozuměním, formulování a obhajoba vlastního stanoviska k problému
CÍLE:	seznámit žáky s nežádoucími způsoby vlády, rozvíjet schopnost zpracovávat informace a prezentační dovednosti
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (45 minut)
POMŮCKY:	PL4 Takhle raději ne, karty s nápovědou
KLÍČOVÉ POJMY:	nepotismus, mafie, mobokracie, byrokracie, plutokracie, oligarchie, fašismus, nacismus, komunismus

POPIS ČINNOSTI:

Žáci se seznámí s příklady nežádoucích způsobů ovládnutí společnosti. Následně budou přemýšlet, z jakého důvodu je jmenovaná forma vlády nespravedlivá. Svůj názor budou prezentovat a obhajovat.

KROK č. 1 Vymezení tématu lekce

Vysvětlíte žákům, že se seznámí s méně známými způsoby vládnutí, jejichž názvy ještě pravděpodobně nikdy neslyšeli, nebo o nich mají jen kusé informace. K úspěšnému splnění úkolů bude především zapotřebí pozornost a schopnost vyhodnotit nabízené informace.

Po třídě rozmístíte karty s nápovědou a každému rozdejte jeden pracovní list.

KROK č. 2 Zpracování informací

Prvním úkolem je správně doplnit do pracovního listu klíčové pojmy a dokončit tak připravená tvrzení. Nabízí se několik možností, jak tuto aktivitu pojmout. Může být vyhlášena jako soutěž, nebo může být stanoven časový limit, ve kterém se musí všichni žáci dopracovat výsledku. Žáci, kteří mají úkol splněný, se vrací do lavic, aby usnadnili pohyb ostatních. Vyučující bude mít také přehled o počtu ještě pracujících žáků.

Dokážete správně doplnit věty ve vašich pracovních listech? S pomocí nápovědy máte za úkol odhalit slova spojená se společensky nebezpečným způsobem vládnutí.

Texty na kartách:

Nepotismus – prosazování příbuzných do lukrativních a společensky výhodných pozic.

Mafie – organizace, která přeměňuje část veřejných zdrojů a pravomocí na zdroje a pravomoci soukromé. Nerespektuje veřejnou moc a zákony.

Mobokracie – někdy též lidovláda, nátlak politicky manipulovaného davu na vládu či místní orgány za účelem prosazení určitých opatření.

Byrokracie – vláda prostřednictvím jmenovaných úředníků s omezenou možností občanů zasahovat do řízení věcí veřejných.

Plutokracie (oligarchie) – vláda skupiny nejbohatších osob zpravidla aktivních v rozhodujících odvětvích ekonomiky. Jejich moc nemusí být viditelná, mohou působit i na pozadí.

Fašismus – italské agresivní a netolerantní politické hnutí (Fasci di combattimento – Bojové svazy) založené v roce 1919 B. Mussolinim v Miláně, záhy se změnilo na Fašistickou národní stranu. Základním pojmem italského fašismu je stát a jeho budování poctivou prací. Italský fašismus nebyl původně rasistický, tyto myšlenky přijal až po vytvoření spojení s nacistickým Německem. Fašismus měl v různých zemích různé podoby, společnými prvky však byla vždy agresivita, netolerance, antisemitismus, boj proti komunismu a nadřazení úlohy státu nad význam jednotlivce.

Nacismus – zkráceně nacionální socialismus, nepřilíš propracovaná ideologie A. Hitlera. Je založena na absolutní oddanosti k vůdci, oddanosti boji a budování beztřídní, blahobytné společnosti čisté rasy. Na základě tzv. norimberských zákonů pronásledoval a vraždil Hitlerův diktátorský režim především Židy, ale také Romy, tělesně postižené a homosexuály. V rámci zvětšení životního prostoru pro Němce se počítalo i s vražděním Slovanů. Nacismus způsobil začátek 2. světové války.

Komunismus – ideologie a zároveň společnost, ve které je všechno všech. Úvahy o společnosti bez soukromého majetku se objevují již od dob antiky. Ačkoliv se filosoficky komunismem zabývalo mnoho moudrých mužů, do historie vstoupily především osobnosti, které myšlenky zneužili k budování nesvobodných a tvrdých státních režimů založených na vládě jedné strany.

▶ ŘEŠENÍ ÚKOLU:

- 1) Táta je prezident, máma předsedkyní vlády a brácha ministrem vnitra. Sestra má funkci ředitelky státního rozhlasu a televize. V naší zemi máme totiž zaveden způsob vlády, kterému se říká **nepotismus**.
- 2) V našem městečku se nikdo nebojí ani úřadů, ani pokut od policie. U nás všechno řídí skupina, která si říká **mafie**.
- 3) Vládě, kdy do ulic vyšel ozbrojený dav a prosadil si své požadavky, se říkalo **mobokracie**.
- 4) Tam, kde vládnou úředníci se svými razítky, vládne **byrokracie**.
- 5) Někde vládnou bohatí. Buď si příznivce a funkce přímo koupí, nebo podplácí zpovzdálí, a tak prosazují svou vůli. V každém případě se tomu říká oligarchie, nebo také **plutokracie**.
- 6) Agresivní hnutí, které tvrdilo, že život je plný povinností, a proto vyžaduje vůli a odříkání. Jeho kolébkou je Itálie a nazývá se **fašismus**.
- 7) Rasistická a nesnášenlivá ideologie, která pod vedením vůdce přinese těm správným občanům blahobyt a bezpečí. Někdy se mu říká hitlerismus, ale častěji **nacismus**.
- 8) Lidé nebudou mít vlastní majetek, nebude závist, krádeže, touha po bohatství. Každý bude pracovat, jak nejlépe bude umět, a vezme si, co bude potřebovat. Tato hezká, leč velmi obtížně proveditelná představa zjednodušeně popisuje myšlenky, kterými se dá přiblížit **komunismus**.

Společně proveďte kontrolu. K představovaným způsobům vládnutí není nutné podávat obsírná vysvětlení. Informace stačí shrnout. Žáky upozorněte, že vybrané příklady ilustrují takové formy vlády, které jsou výhodné pouze pro určitou skupinu občanů. Pro ty ostatní jsou nevýhodné, nebo dokonce nebezpečné. Následně si ověřte, že žáci opravdu pochopili principy, kterými se ve zmiňovaných případech prosazuje zájem vládnoucí elity, bez ohledu na většinovou společnost.

Následující úkol nechte žáky zpracovat ve skupinách.

Dokážete vysvětlit, proč jsou uvedené příklady vládnutí nespravedlivé? V čem zvyhodňují jedny oproti druhým? Vyberte si dva systémy, které dokážete nejlépe zhodnotit.

Nepotismus

Jedná se o formu protekce. Popírá možnost svobodné soutěže. Osoby dostávají důležité funkce ne podle svých schopností, ale za účelem vytváření sítě spřízněných osob, které tak nekontrolovatelně ovládají celou společnost a mohou prosazovat pouze vlastní zájmy. Nepotismus ohrožuje demokracii a vede k oligarchii – vládě úzké skupiny vyvolených.

Mafie

Zločinecká organizace prosazující vlastní zájmy. Nerespektuje zákony a práva občanů, zavádí vlastní pravidla v rozporu s fungováním státu. Je založená na příbuzenských vztazích. Praktikuje nepotismus, prosazuje oligarchii. Používá prostředků vydírání, zastrasování a násilí.

Mobokracie

Dav nikdy nejedná spravedlivě. Uvnitř davu lidé ztrácejí vlastní charakter a rozum. Rozlíčený dav není schopen spravedlivě vyhodnocovat, a tak se jeho oběti mohou stát i zcela nevinní lidé. Dav neposkytne těm, které označí jako nepřátele, šanci se hájit, očistit, nemá zájem o spravedlivý soud. Manipulátor může přimět dav k prosazování vlastního zájmu, který nemusí být účastníkům davového jednání vůbec patrný. Je třeba velmi rozlišovat mezi pokojnými a nenásilnými demonstracemi (Sametová revoluce) a řáděním davu (pochod fašistů na Řím).

Byrokracie

Pro chod státu je třeba administrativa, která dodržuje stanovené postupy a umožňuje občanům domoci se svých práv. Život ale přináší nejrůznější situace, které nelze posuzovat jen z hlediska stanovených nařízení. Byrokracie je vláda od psacího stolu, podle předpisů, ale někdy i bez znalosti konkrétního případu a jeho okolností. Pokud se navíc moc a rozhodovací pravomoci hromadí v rukou vysokých úředníků, vytváří se tím zase elitní skupinka vládnoucích. Vysocí úředníci nejsou voleni občany, do funkcí jsou jmenováni a někdy téměř neodvolatelní. Zaručuje jim to nezávislost, ale

i velké pravomoci. Byrokracie je nepružná a není schopna rychle reagovat na změny. Člověk, který se ve spleti právních norem dobře vyzná, může skuliny v systému využívat ve svůj prospěch.

Plutokracie

Moc mají v rukou bohatí. Velikost majetku však nevypovídá o schopnostech a kvalitách člověka. Bohatí sledují své zájmy a na ostatní nemusí brát ohled, nebo je využívají ke zvětšování majetku a upevňování vlastního postavení.

Fašismus

Hnutí netolerantní k jinému názoru a snažící se o absolutní převzetí moci. Nemá zájem o svobodnou soutěž. Odmítá demokracii jako nefunkční systém, který nevede k výsledkům. Nepřítelem je každý, kdo nesouhlasí.

Nacismus

Prosazuje nesmyslné a zavrženíhodné teorie o čistých a nečistých rasách. Má na svědomí nejhorší válku v dějinách lidstva. Odpírá právo na život.

Komunismus

Nerealizovatelná myšlenka o spravedlivé společnosti, v celospolečenském měřítku není totiž možná. Z podstaty lidské psychiky, kterou je snaha po dosažení slasti a vyhnutí se starostem, je myšlenka na společnost bez peněz a soukromého vlastnictví neuskutečnitelná. Jedni by pracovali, druzí by se jen přižívovali.

Nyní nechte skupiny prezentovat výsledky práce. Pokud se skupiny nevyjádří ke všem problémům, učiňte tak ve vámi moderované diskuzi.

Závěrečná evaluace

Pochopení problematiky ověřte závěrečným úkolem. V případě, že žáci věnovali práci dostatečnou pozornost, budou schopni mezi probíranými pojmy odhalit souvislosti a sloučit je do několika skupin.

Dokážete mezi uvedenými pojmy odhalit souvislosti a vzájemnou provázanost? Pokuste se je sloučit do skupin a své rozhodnutí zdůvodnit.

mafie – nepotismus – oligarchie

Mafie se snaží hromadit majetek a vytvářet vládnoucí skupinu, mezi kterou jsou pevné pokrevní vazby. Na vrcholu stojí hlava rodiny s absolutní mocí, pod ním další příbuzní v různých úrovních pravomocí.

mobokracie – fašismus a nacismus

Vůdci obou agresivních hnutí přeměněných na politické stany zneužili bídu, zklamání a starosti nejen prvoplánových sympatizantů, ale i obyčejných lidí, a vytvořili z nich zmanipulovaný dav, pomocí kterého prosazovali vlastní mocenské zájmy. Obklopeni nejprve svými věrnými začali manipulovat a zastrašovat společnost. Nakonec dokázali na svou stranu strhnout většinu a odpůrce tvrdě pronásledovali. Za pomoci ozbrojeného davu se k moci dostali fašisté v Itálii, kdy svým pochodem na Řím zastrašili krále a ten předal moc do rukou B. Mussoliniho. V Německu již ovládaném nacisty je pak řádění davu spojené třeba s tzv. křišťálovou nocí (1938), největšímu protižidovskému útoku (pogromu) v historii. Pogrom byl organizován nacisty, ale masivně se připojili i další. Křišťálová noc proběhla i na okupovaném území ČR. Dav se účastnil vypálení synagog a ničení židovského majetku v Liberci, Opavě, Krnově, České Lípě, Sokolově, Karlových Varech...

POZNÁMKA: Uváděné historické příklady zcela přesně nevymezují mobokracii. Mají být srozumitelnou ukázkou, jak nebezpečný může aktivní (jednající) dav být.

komunismus – byrokracie

Pro žáky asi nejobtížnější spojení. Vysvětlete, že země, které se připravovaly na přechod ke komunismu (mezi které patřila i bývalá Československá socialistická republika), se vyznačovaly rozbujelým úřednickým aparátem a centrálním plánováním, které bývalo odtržené od reality. Složitost úředních postupů byla jedním ze znaků nesvobody a komplikovala lidem život. Zasahovala do všech oblastí života jako cestování (řada povolení), vzdělávání (kádrové posudky), zaměstnání (úřední přidělování pracovních míst) apod.

Tento systém se v nesvobodných zemích praktikuje dodnes. Úřady v Číně např. rozhodují o počtu dětí v rodinách.

Protestujeme

ČÍSLO MATERIÁLU:	MT7 Protestujeme
AUTOR:	Bára Paulerová
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	Práce s interaktivní prezentací, práce s pracovním listem, skupinová práce, diskuze
CÍLE:	Žáci se seznámí s pojmem občanská neposlušnost jako nenásilná forma protestu, diskutují a formulují si vlastní názor na oprávněnost protestů a jejich formami.
ČASOVÁ DOTACE:	2 vyučovací hodiny (2x45 minut)
POMŮCKY:	ZM4_Protest slabiky, PR3_Protestujeme, PL5_Proti testu, ZM5_Proti testu, ZM6_Protesty ve škole, transparent a sada písmen
KLÍČOVÉ POJMY:	občanská neposlušnost, protest, nenásilí

KROK č. 1

Napište na tabuli slovo „protest“ a zeptejte se žáků, o co se jedná. Jak by protest definovali? Po krátké diskuzi a stručném pokusu o vysvětlení slova dejte dohromady definici pojmu.

To můžete učinit pomocí 2. snímku prezentace, kde je celkem 25 rozházených slabik, které seřazené ve správném pořadí utvoří stručnou definici protestu. Žáci mohou pracovat jednotlivě nebo ve dvojici v lavicích tak, že slabiky z tabule zkouší řadit na prázdný papír v lavici.

Slabiky na tabuli/na kartách (ZM4_Protest slabiky)

PRO TE ST JE ZŘE TEL NÝ NE SO U HL AS NE BO OD POR PRO TI NĚ JA KÉ SKU TEČ NO STI

Jako alternativu můžete slabiky ze zalamovaného materiálu nakopírovat, rozstříhat a rozdat do dvojic. Žáci skládají slabiky za sebe tak, aby vznikla definice. Tato alternativa zabere cca 10 minut.

Jinou alternativou je kolektivní řešení tohoto úkolu, kdy karty se slabikami rozdáte tak, že každý žák má jednu slabiku (pokud je žáků méně, přebývajících karty vyvěste např. na tabuli, pokud více, dejte jednu kartu do dvojice). Žáci se mají seřadit do řady tak, jak jdou slabiky za sebou. Snímek se slabikami může být jako nápověda promítnutý. Tato alternativa zabere cca 15-20 minut.

► **ŘEŠENÍ:** Protest je zřetelný nesouhlas nebo odpor proti nějaké skutečnosti.

KROK č. 2

Diskutujte krátce se žáky o protestech.

Setkali se někdy s nějakým protestem? Protestovali někdy proti něčemu (proti čemu, jak to probíhalo...)? Kdy je protest oprávněný?

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE (na snímku č. 3):

Oprávněné = legitimní, právoplatné, ospravedlněné (morálně) či v souladu s předpisem nebo zákonem (právně)

KROK č. 3

Žáky rozdělte do skupin po 4 až 6 (můžete použít např. losovátka z balíčku Ekovize). Každé skupině dáte jednu kartu Proti testu (ZM5). Úkolem žáků ve skupině bude zhodnotit, zda je možné a oprávněné v uvedeném případě proti testu protestovat a za jakých okolností by naopak byl protest neoprávněný.

Ponechte čas pro diskuzi ve skupinách, poté nechte žáky závěry jejich diskuzí stručně představit ostatním.

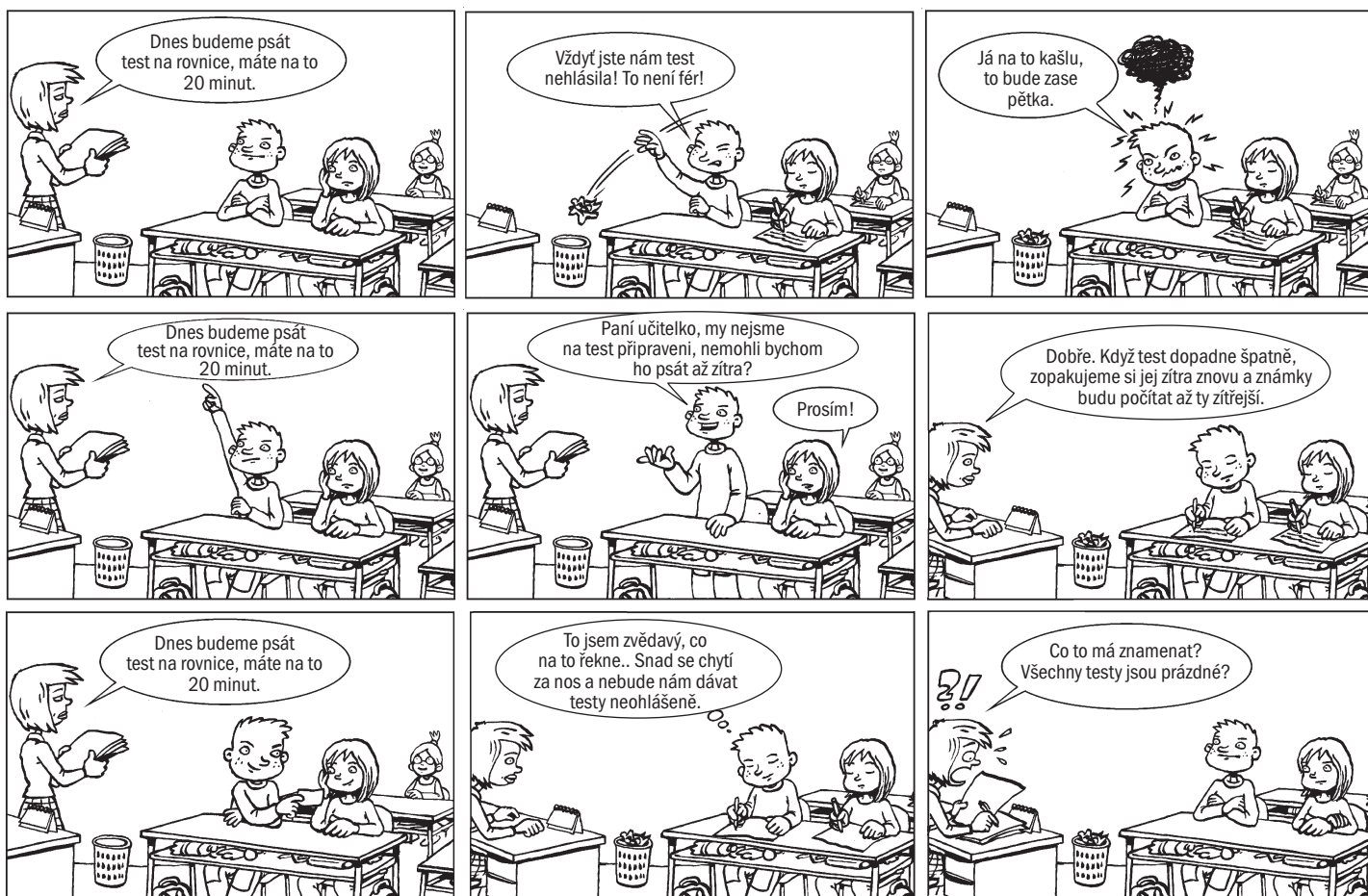

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Oprávněnost protestů proti testu závisí na jeho okolnostech. Například pokud vyučující na začátku školního roku žákům předložil jeho způsob ověřování znalostí (např. četnost ústního zkoušení, význam písemných testů oproti průběžné práci apod.) a nehlášené drobné testy byly jeho součástí, pak je protest proti takovému testu neoprávněný. Pokud by však žákům při předkládaných pravidlech na začátku školního roku slíbil, že nebude dávat neohlášené testy, pak by to od něj byl krok bez souladu s vlastními pravidly, a protest by byl oprávněný.

KROK č. 4

Nyní, když jsme se seznámili s pojmem protest a jeho legitimitou (oprávněností), podíváme se na různé formy protestu. Rozdejte žákům PL Proti testu. Tento pracovní list je k dispozici ve dvou variantách – jedna s krátkými komiksy s prázdnými bublinami bez textů, kam žáci vymyslí texty, druhá s texty uvedenými v nápovědě, kde žáci přiřazují vždy správný text.

Případně můžete využít snímek č. 4 prezentace, kde jsou texty, ze kterých si mohou žáci vybírat, uvedené.

▶ ŘEŠENÍ:

Po vyplnění pracovního listu se žáky projděte řešení a rozeberte podrobně jednotlivé situace. Je mezi formami protestu nějaký rozdíl? Nechte žáky situace popsat, rozebrat a zhodnotit. Řešení naleznete také na snímcích 5 až 7 prezentace PR3_Protestujeme.

KROK č. 5 Způsoby prosazování zájmů

Promítněte snímek č. 8 prezentace

Občané mohou prosazovat své zájmy především přímou účastí ve volbách. Pokud jimi zvolení zástupci nedělají vše podle jejich představ, mohou volit různé formy protestu pro nastolení změn. Protesty mohou být násilné nebo nenásilné.

Znáte ještě jiný způsob jak dosáhnout svých cílů?

ODPOVĚĎ: Např. přímou komunikací s vládnoucími politiky, dopisy, diskuze, petice, jednání, tzv. lobbying.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Lobbování (z angl. lobby, původně vrátnice, předsíň, v přeneseném smyslu zájmová skupina) je soustavné prosazování skupinových zájmů zejména v médiích, na veřejnosti, u orgánů státu a jeho představitelů. Na druhé straně může takové ovlivňování snadno přejít v korupci, tj. zneužívání svěřené pravomoci k soukromému či skupinovému prospěchu.

KROK č. 6 Nenásilí (snímek č. 9)

Nenásilí představuje princip politického boje, podle kterého je nezbytné zříct se jakéhokoliv fyzického násilí vůči protivníkovi. Jedinými oprávněnými prostředky jsou přesvědčování, diskuze a komunikace s partnerem s cílem přesvědčit ho o chybě a přivést ho k její nápravě.

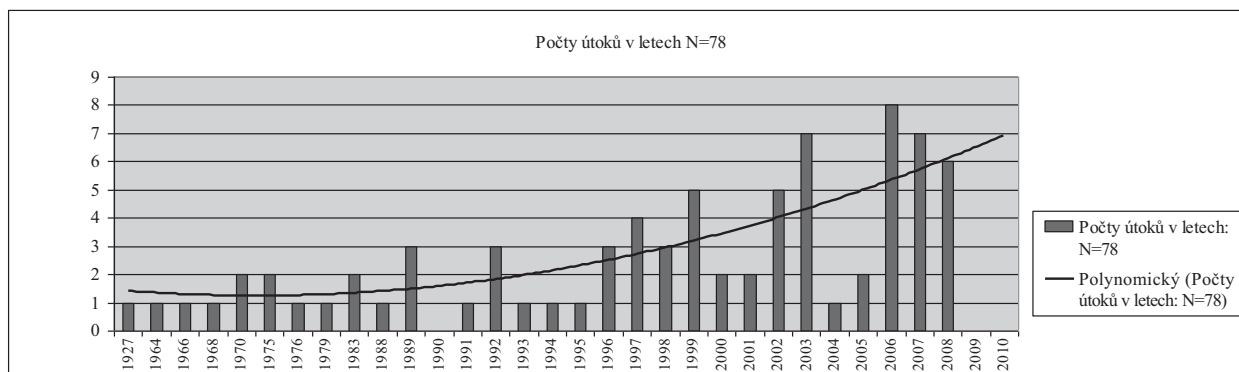
Protesty mohou být násilné a nenásilné.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Výbuch masivního a extrémního násilí, které nemá tendenci násilím si vynutit vyšší postavení či získat nějaké výhody, je vzácným jevem. Přesto o takových případech média ráda informují. Jedná se většinou o tzv. „šílené střelce“. První takový útok se stal již v roce 1927, kdy při bombovém útoku zahynulo 45 školáků. Střílení ve školách nabývá různých podob, od útoku na jednu osobu až po běsnění, kdy se terčem stává kdokoli, kdo se objeví na scéně. Oběti mohou být předem vybrané či náhodné.

Počty útoků v jednotlivých letech

Zdroj: R. Badošek, *Extrémní násilí ve školách*, Ostravská univerzita, 2008

KROK č. 7 Mahátma Ghándí (1869–1948)

Na snímku č. 10 je představen Mahátma Ghándí a jeho nenásilný boj za nezávislost Indie. Jednotlivé události jsou přeházené, úkolem žáků je určit správné pořadí.

▶ ŘEŠENÍ:

Indie bývala britskou kolonií.

Roku 1930 pod vedením Ghándího odmítají Indové spolupráci s Británií.

Děti nechodí do vládních škol, úředníci odchází z funkcí, bojkotují se britské výrobky.

Vláda uvěznila desítky tisíc Indů, stovky na nenásilných manifestacích postřílela.

Indie vyhlásila nezávislost 15. 8. 1947.

Mahátma Ghándí byl roku 1948 zavražděn.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Princip nenásilí byl použit v Indii Národním kongresem pod vedením Mahátma Ghándího v boji za nezávislost Indie. Roku 1930 začne pod jeho vedením celá Indie – zemědělci, řemeslníci, obchodníci i prostý lid – odmítat spolupráci s Británií. Vládní školy zely prázdnotu, spory byly řešeny mimo soudní síně, úředníci odcházeli ze svých funkcí ve státní správě, docházelo k bojkotu anglických výrobků, hlavně textilií. Byly znovu uvedeny do chodu staré indické přádelny a vyráběly se oděvy. Během této doby absolutní občanské neposlušnosti uvrhla vláda do vězení na 60 000 Indů, stovky jich při nenásilných manifestacích postřílela. Indie vyhlásila nezávislost 15. srpna 1947.

K tomu je dobře poznamenat, že jakkoliv Gándhí zcela odvrhuje násilí, přece jen násilnou akci, která chce zachránit a ochránit lidské životy, považuje za hodnotnější než pasivitu zbabělce.

Mahátma Ghándí zemřel roku 1948 násilnou vraždou.

KROK č. 8**Martin Luther King (1929–1968)**

Na snímku č. 11 je představen Martin Luther King a jeho nenásilný boj za rovnoprávnost černochů v USA. Jednotlivá fakta jsou přeházená, úkolem žáků je určit správné pořadí.

▶ ŘEŠENÍ:

Černoši mohou cestovat v autobuse jen vzadu.

Černoška byla zatčena za sezení vpředu, což spustilo protesty.

Protesty vedené M. L. Kingem se rozšířily na rovnoprávnost i v dalších oblastech.

Práva přiznávaná černochům vyvolala násilnosti Ku Klux Klanu.

Volební právo pro černochy bylo uzákoněno prezidentem Johnsonem roku 1965.

M. L. King byl zavražděn roku 1968.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

V padesátých a šedesátých letech vládl v USA tvrdý režim rasové diskriminace, ve kterém černoši žili na okraji společnosti. King se brzy stal vůdčí osobností protestního hnutí proti segregaci (oddělování míst pro bělochy a černochy) v dopravních prostředcích. Jiskrou, jež zažehla protest, bylo zatčení Rosy Parksové, která se v autobuse posadila na místo vyhrazené bílým a odmítla je opustit. Pak nastalo úspěšné bojkotování dopravních prostředků. Po roce protestů Nejvyšší soud prohlásil rasovou segregaci v dopravních prostředcích za nezákonnou. Rozhodnutí Nejvyššího soudu vyvolalo násilné reakce Ku Klux Klanu, hrůzné výjezdy však již černochy nezastrašily, dívali se na ně jako na cirkusové představení a akce Ku Klux Klanu skončila fiaskem. Později se stalo hlavním cílem dosažení skutečného hlasovacího práva pro nebielé obyvatelstvo USA, rovnoprávnost a demokracie.

Také M. L. King zemřel roku 1968 násilnou smrtí.

KROK č. 9**Občanská neposlušnost**

Na snímku č. 12 je definice a několik příkladů občanské neposlušnosti.

Krajním prostředkem nenásilí je vypovězení ochoty respektovat právní normy – občanská neposlušnost. Občanská neposlušnost je forma morálně zdůvodňovaného protestu proti stávajícím zákonům, předpisům či společenskému pořádku a zvyklostem, ale nikdy neohrožuje základní funkce ústavního řádu. Akce občanské neposlušnosti jsou předem oznámeny a policie s nimi počítá, nicméně jsou založeny na nedodržování, popř. ostenativním (= úmyslně vzbuzující pozornost, vyzývavý, nápadný) porušování zákona či jiného předpisu.

Uvedené příklady:

- přelepování semaforů jako protest proti uvěznění umělce R. Týce
- vyvěšování transparentu na střeše úřadu vlády, zde na protest proti energetické koncepci ČR
- zablokování veřejných míst, zde přechodu na frekventované silnici v Náchodě na protest proti nadměrné kamionové dopravě, kterou obec neřeší
- připoutání se řetězy ke stromu na protest proti kácení v prvních zónách národního parku (Šumava)

KROK č. 10

Poté, co jste se seznámili s informacemi o nenásilných protestech a jejich historii, vraťte se k situaci ve školách. Než začnete přemýšlet nad tím, co byste chtěli změnit (a jakým způsobem) na vaší škole, podívejte se na příklady z jiných škol.

Každému žákovi dejte jednu kartičku ZM6_Protesty ve škole.

TIP:

ZM6_Protesty ve škole jsou v balíčku ve dvou sadách, odlišených symbolem v rohu z důvodu zapojení až 30ti žáků. Pokud je žáků ve třídě méně, vyberte z druhé sady pouze potřebný počet karet.

Karty (v rámci jedné sady) tvoří pět příkladů protestů ze škol. Každý příklad je tvořen třemi kartami: popis problému, forma (metoda) protestu a heslo z transparentu.

Úkolem žáků bude najít svoji trojici, ve které pak mohou diskutovat reálnost situace, vhodnost zvolené formy (metody) protestu a výstižnost hesla z transparentu.

ŘEŠENÍ:

Prodej školní zahrady na garáže – demonstrace v sedě – „Květy voní lépe!“

Zrušení výletu kvůli prohřešku jednoho žáka – letáčky – „Důtka je dostatečný trest!“

Použití peněz za sběrový papír – popichování a fórky – „Káva zvyšuje tlak. Nám také!“

Volba místa lyžařského výcviku – petice – „Bohatí i chudí, všichni jsme lidi!“

Nízká teplota ve třídách – nošení a rozdávání symbolů – „Šetřit? Ano, ale jinde!“

KROK č. 11

Nyní se vraťte k situaci nebo aktuálnímu problému ve vaší škole nebo obci. Položte žákům otázku, jakou formu (metodu) protestu by v tomto případě volili, proč, a co by k tomu potřebovali.

Většinu nenásilných protestů doprovází transparenty a různá hesla. Žáci by měli nyní ve dvojici či menších skupinkách vymyslet hesla, která by užili v jejich protestu proti testu/problému školy či obce.

TIP:

Vytváření krátkých symbolických hesel je náplní mediální výchovy, využijte proto také některý z balíčků projektu Evoluce k mediální výchově (např. Vzkaz v lahvi, Pozor jed!, Jak se máte, Šimákovi?)

KROK č. 12

Z vymyšlených hesel zvolte to, které skutečně použijete pro realizaci vašeho **!OPRÁVNĚNÉHO!** protestu. Nyní dejte třídě k dispozici čistý transparent a sadu písmen, heslo na něj zpracujte a naplánujte protest.

Pokud je protest, který jste rozebírali v hodině, oprávněný, nebojte se jej zrealizovat. Průběh realizace dobře dokumentujte a využijte pro vzdělávání mladších žáků staršími v oblasti občanské výchovy.

TIP: Pokud vás ve vaší škole žádný problém netrápí, vymyslete fiktivní situaci a protest si vyzkoušejte na nečisto.

Zelené hnutí protestuje

ČÍSLO MATERIÁLU:	MT8 Zelené hnutí protestuje
AUTOR:	Bára Paulerová
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	Práce s interaktivní prezentací a video ukázkami, práce s pracovním listem, diskuze
CÍLE:	Žáci se seznámí s nejvýznamnějšími ekologickými organizacemi a jejich vybranými kampaněmi a aktivitami, zhodnotí volbu jejich forem protestu k dosažení sledovaných cílů.
ČASOVÁ DOTACE:	2 vyučovací hodiny (2x45 minut)
POMŮCKY:	PR4_Zelené hnutí protestuje, PL6_Zelené hnutí protestuje, ZM7_Aktivismus, ZM8_Formy protestů
KLÍČOVÉ POJMY:	ekologické organizace, zelené hnutí, kampaň, aktivismus, Hnutí DUHA, Děti Země, Hnutí Brontosaurus, Greenpeace

KROK č. 1

Na katedru nebo před tabuli rozmístíte obě sady kartiček ZM7_Aktivismus a promítněte snímek č. 2 prezentace, na kterém je úvodní informace o tom, čemu se v této lekci budete věnovat (ekologickému aktivismu).

Na snímku je definice pojmu „aktivismus“, kterou můžete pouze vysvětlit. Na úvod hodiny však doporučujeme využít pohybovou aktivitu s kartičkami ZM7_Aktivismus.

Žáky motivujte k aktivitě tak, že třídu rozdělíte na dva týmy a vyzvete je k soutěži, který z týmů dokáže z rozstříhaných slov před tabulí poskládat definici z prezentace. Úkol můžete ztížit např. tak, že se žáci shromáždí na zadním konci třídy, a pro jednotlivé kartičky mohou chodit (běhat) pouze po jednom jako při štafetě (a bez mluvení). Pokud přinesou žáci kartičku se slovem, které již mají, musí ji neprodleně vrátit zpět před tabuli.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Aktivismus označuje intenzivní prosazování určitých cílů z přesvědčení nebo z osobní motivace v nejrůznějších oblastech společenského života.

KROK č. 2 Vývoj aktivismu v ČR

Promítněte snímek č. 3 prezentace PR4_Zelené hnutí protestuje, kde jsou tři obrázky, ke kterým mají žáci přiřadit správný popis v bublině. Seznamte žáky s následujícími informacemi.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Vývoj ekologického aktivismu v ČR souvisí velmi úzce s aktivismem za lidská práva. První a velmi významnou akcí byla Charta 77, která vznikla jako neformální platforma 242 jednotlivců v reakci na Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (z roku 1975), která zavazovala komunistické země k respektování lidských práv. Později se k dokumentu připojilo dalších více než 1400 lidí, kteří kritizovali tehdejší komunistický režim. V osmdesátých letech získával politický význam také zhoršující se stav životního prostředí, některé aktivity byly propojeny s mezinárodními organizacemi jako Greenpeace nebo Friends of the Earth. Také demonstrace předznamenávající sametovou revoluci byly spojeny s ekologickými požadavky (zejména v severních Čechách).

Po listopadové revoluci v roce 1989 se tyto aktivity spojily a jejich úsilí vyústilo v nově přijatá opatření. Byl zrušen trest smrti (r. 1990), v roce 1991 byla u nás přijata Listina základních lidských práv a svobod, stejně jako nový zákon o ochraně přírody a krajiny. S vládou Václava Klause (1992 – 1997) se možnosti změn v environmentální oblasti uzavřely a politické změny se zaměřily především do oblasti ekonomie. Ekologické aktivity byly odsunuty na vedlejší kolej a organizace pak k dosažení cílů musely volit jiné prostředky než politickou spolupráci. Hlavním způsobem bylo upoutávání pozornosti médií, kampaně a přímé akce, které byly v 90. letech na našem území nejpčetnější v historii.

Se změnou vlády a vstupem do Evropské unie (1997) se aktivisté a neziskové organizace postupně stávají seriózními partnery pro konzultace a politický dialog (utváření zákonů apod.). Tento přístup podporovala také Evropská unie a čeští politici začínali chápat, že je lepší ekologické organizace přizvat do politického procesu, než je vyloučit jakožto extremistické. Mediálně vděčné protesty a přímé akce ekologických organizací zůstávají spíše ojedinělými záležitostmi, mající přesto svůj význam.

KROK č. 3

Rozdejte žákům pracovní list PL6_Zelené hnutí protestuje a nechte žáky, aby si přečetli zadání úkolu. Na pracovním listu je tabulka, kterou žáci doplní v průběhu prezentace. Na následujících snímcích jsou stručně představeny nejstarší, nejznámější, nejvýznamnější či nejaktivnější ekologické organizace spolu s odkazy na krátké videoukázky z nejrůznějších protestních akcí, ke kterým se váže pracovní list.

TIP:

Slabším žákům je vhodné doporučit, aby si v průběhu prezentací a videoukázek tužkou zaznamenávali údaje do pracovního listu nebo lépe dělali poznámky stranou, protože údaje v pracovním listu nemusí napoprvé vyplnit správně.

KROK č. 4

Hnutí Brontosaurus

Na snímku č. 4 až 6 je stručně představená první česká ekologická organizace Hnutí Brontosaurus.

V lednu 1974 se pod hlavičkou SSM (Svaz socialistické mládeže) za přispění Ústavu krajinné ekologie ČSAV (Československé akademie věd) a redakce Mladého světa zrodila "Akce Brontosaurus". Tento rok byl vyhlášen na konferenci OSN ve Stockholmu Rokem Životního prostředí. Akce Brontosaurus se změnila z jednorocní akce na časově neomezený program výchovy k ekologickému myšlení a jednání. Už v roce 1974 se pod hlavičkou Brontosaura konaly pobytové víkendové a prázdninové akce v terénu. V roce 1978 probíhaly první tábory pro mládež na pomoc přírodě – Prázdniny s Brontosauem, což je dodnes jedna z hlavních „brontosauřích“ činností. Hnutí Brontosaurus vzniklo jako samostatná organizace v roce 1990. Dodnes pořádá víkendovky i delší pobyty, kde můžete kosit vzácné orchidejové louky, udržovat naučné stezky, pomáhat na biofarmách, sázet s alternativními lesníky přirozené lesy a nebo vysazovat nové aleje, čistit staré prameny, opravovat boží muka, pracovat na zajištění zřícenin hradů, udržovat zámecké parky apod.

V odkaze je část videa hnutí Brontosaurus, ve kterém je představena hlavní činnost tohoto hnutí s názvem Akce příroda. Z online videa postačí pustit úvodní část do času 2 min 50 s, poté už následují konkrétní příklady, proč a jak se kosí louky, sazí stromky apod. <http://www.youtube.com/watch?v=3dbB03QsM2E>

Se stejnou metodou (dobrovolnickou prací) pracuje na dosažení svých cílů také např. Hnutí DUHA (viz dále). Pod odkazem je video z týdenního tábora v Horním Jiřetíně: <http://www.youtube.com/watch?v=StFel7aVsns>

Pozn. Pokud nepracujete ve třídě s připojením k internetu, jsou videa k dispozici na CD.

KROK č. 5

Hnutí DUHA, snímky 7 až 8

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Hnutí DUHA je občanské sdružení založené v září roku 1989. V současné době jde o jednu z nejvýznamnějších českých ekologických organizací s asi 40 stálými zaměstnanci a množstvím dobrovolných pracovníků. Hnutí DUHA je českým členem sítě mezinárodní organizace Friends of the Earth, se kterými má společné cíle, přizpůsobené českým podmínkám. Hnutí DUHA se zabývá ochranou životního prostředí a související legislativou. Hnutí DUHA prosazuje ekologická řešení, která podle něj pomohou zajistit zdravé a čisté prostředí. Navrhuje konkrétní opatření, jedná s úředníky a politiky, připravuje zákony, spolupracuje s obcemi, vydává studie a informační listy, organizuje veřejné akce apod. Mezi nejznámější aktivity Hnutí DUHA patří kampaň proti prolomení územních ekologických limitů těžby uhlí v severních Čechách nebo proti kácení stromů v bezzásahových zónách Národního parku Šumava. Dalšími tématy jsou energetika (koncepce ČR, odpor proti jaderné energii), lesy a ochrana přírody (např. zavedení Standardů zdravého hospodaření FSC, ochrana velkých šelem), odpady a recyklace, emise CO₂ (Velká výzva), zemědělství a biopotraviny, či doprava a mýtné. Pro různá témata volí hnutí DUHA odlišné metody k prosazování cílů. Na svých webových stránkách tvrdí: „Kombinujeme tichou diplomacií a hlasitá varování. Umíme si vybrat, který přístup je v daný okamžik nejúčinnější. Někdy je lepší lobbovat v zákulisí – jindy předat skandální informace televiznímu zpravodajství.“

V prezentaci můžete také otevřít odkazy na videa z tiché demonstrace v sedě proti kácení na Šumavě či „klasické“ demonstrace proti velké lesnické zakázce před ministerstvem zemědělství včetně oficiálního předání požadavků ministři na jednání.

<http://www.youtube.com/watch?v=zgDjQKZRdr0&feature=plcp&context=C338658eUPOEgsToPDskJrsMBA-TCE5Gmn53-GtdSa>

<http://www.youtube.com/watch?v=ERHDw6AE0sc>

KROK č. 6 Děti Země, snímky 9 až 10

Děti Země je ekologické občanské sdružení soustředující se na ochranu životního prostředí. Děti Země vznikly na podzim 1989 a dnes působí ve 12 pobočkách nebo klubech (v 11 městech). Děti Země působí prostřednictvím poboček zaměřených místně a klubů zaměřených tematicky (např. Klub ochrany dravců a sov, klub Za záchranu Polabí apod.). Jejich činnost, kterou představují desítky kampaní a projektů, je soustředěna do tří velkých programů: Doprava, Příroda a Věc veřejná. V problematice dopravy například systematicky připomínkuje klíčové dokumenty dopravní politiky státu a vyjadřuje se i k plánům významných dopravních staveb, zejména v železniční a silniční dopravě. V říjnu 2003 sdružení Děti Země sehrálo klíčovou roli v kauze likvidace dřevin u prodejen Lidl. Děti Země se také věnují problematice velkokapacitních chovů hospodářských zvířat či testování výrobků z PVC a polystyrenu na obsah nebezpečných chemických látek jako jsou ftaláty nebo bromované zpomalovače hoření.

Na videu v odkazu je interview České televize s Miroslavem Patrikem, předsedou Děti Země, který se dlouhodobě věnuje dopravním stavbám, např. rychlostní silnici přes České středohoří, a v roce 2010 se stal poradcem ministra dopravy Víta Bárty. Celý rozhovor trvá 24 minut, přičemž pro ilustrování situace stačí sledovat pouze 3 min 5 s.

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/210411058040930/>

KROK č. 7 Greenpeace, snímky 11 až 12

Greenpeace je nezávislá mezinárodní ekologická organizace působící ve více než 40 zemích světa již 40 let (od roku 1971). Greenpeace používá kampaně a nenásilnou a kreativní konfrontaci, aby poukázalo na globální environmentální problémy a propagovalo řešení, která jsou klíčová pro lepší životní prostředí i naši budoucnost. Cílem Greenpeace je zajistit schopnost Země udržet život ve vší jeho rozmanitosti. Greenpeace se snaží upozornit na různé problémy v rámci svých kampaní: vybíjení mláďat tuleňů pro jejich kůži, lov velryb, problematiku jaderných elektráren, ukládání radioaktivního odpadu do oceánu, kácení deštných pralesů, pěstování geneticky modifikovaných rostlin, uvolňování toxických látek do životního prostředí a mnoho dalších. Greenpeace bývá často svými oponenty kritizována pro svůj radikalismus, je obviňována z využívání metod hraničících s ekoterorismem a zaujímání stanovisek, které nemají souvislost s životním prostředím.

V Československu vznikla pobočka Greenpeace v roce 1992, později se rozdělila na samostatnou českou a slovenskou pobočku. Česká pobočka Greenpeace vedla mimo jiné kampaně za záchranu Libkovic, proti dostavbě Jaderné elektrárny Temelín, za vyčištění Labe, proti nebezpečným hračkám z PVC obsahujícím ftaláty, za rozvoj solární energetiky (fotovoltaiky), proti uvolňování geneticky manipulovaných organismů GMO do životního prostředí nebo za dekontaminaci zamořené chemičky Spolana Neratovice.

V současnosti se věnuje zejména klimatické kampani, jejíž součástí je úsilí o zachování územních limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách a o odepsání zásob uhlí pod městem Horní Jiřetín a obcí Černice. Součástí aktivit je i kampaň s cílem prosadit modernizace elektrárny Prunéřov nejlepší dostupnou technologií (BAT).

Pod prvním odkazem je video s umístěním 78 křížů na pozemek úřadu vlády, kdy každý kříž představuje jednu zbouranou obec kvůli těžbě uhlí. Velký černý kříž za obce Horní Jiřetín, Černice a Litvínov zůstal prozatím ležet na trávě, ale hrobník, který se nápadně podobal Petru Nečasovi, u něj netrpělivě postával s lopatou v ruce.

<http://www.greenpeace.org/czech/cz/Multimedia1/Videa/hrbitovvideo/>

Pod druhým odkazem je video z akce na ochranu klimatu před připravovanou konferencí na toto téma v Kodani v roce 2009. V tomto sestříhaném videu přináší ředitel české pobočky Greenpeace prezidentu Klausovi petici, kterou prezident odmítá převzít. Aktivisté následně vyvěšují transparent na věži Staroměstské radnice v Praze a rozdávají v okolí letáčky a vysvětlují smysl akce.

<http://www.greenpeace.org/czech/cz/Multimedia1/Videa/Odovzdavani-petice-Klausovi/>

V posledním odkazu je ukázka tzv. sociální reklamy, kterou Greenpeace vytvořil v rámci kampaně za zachování deštných pralesů na úkor nešetných plantáží na palmový olej. O sociální reklamě více v balíčku Pozor jed!

<http://www.greenpeace.org/czech/cz/Multimedia1/Videa/Dejte-orangutanum-pauzu/>

KROK č. 8

Po shlédnutí prezentace a videoukázek nechte prostor pro vyplnění tabulky pracovního listu. Správné řešení pak se žáky projděte s tím, že formulace se mohou lišit, ne však jejich význam. K řešení můžete využít snímek č .13 prezentace, kam do prázdných políček tabulky můžete dopisovat formulace žáků.

▶ ŘEŠENÍ PRACOVNÍHO LISTU:

CÍL	FORMA	AKCE	ORGANIZACE
lepší vztah lidí k přírodě	dobrovolná práce na pobytovkách	Akce příroda	Hnutí Brontosaurus
zachovat limity těžby uhlí	občanská neposlušnost (provokace)	kříže umístěné na pozemek úřadu vlády	Greenpeace
bezzásahovost území 1. zóny NP Šumava	občanská neposlušnost	živý řetěz v sedě (odmítnutí odejít)	Hnutí DUHA
lepší hospodaření v lesích	demonstrace, předání požadavků, jednání s ministrem	demonstrace před ministerstvem	Hnutí DUHA
ochrana klimatu	vyvěšení transparentu, rozdávání letáčků, předání petice	předání petice, transparent na Staroměstském orloji	Greenpeace
zachování tropických pralesů namísto plantáží palmy olejně	sociální reklama	dejte orangutanům pauzu	Greenpeace
šetnější varianty dopravních staveb (silnic)	lobbying, oficiální jednání s vládou	předseda Děti Země poradcem ministra dopravy	Děti Země

TIP:

Pokud jste před touto částí pracovali již s materiálem MT_Protestujeme, doporučujeme připomenout paralelní metody protestů ze života žáků.

KROK č. 9

Na závěr by žáci měli zformulovat vlastní názor na různé formy protestů a umístit prezentované příklady na škále karet ZM8_Formy protestů.

Závěrečnou diskuzi můžete realizovat tak, že 4 karty ZM8_Formy protestů rozmístíte do 4 rohů místnosti, vždy uvedete jeden z prezentovaných příkladů a žáci se rozmístí podle vlastního úsudku. Vyzvěte vždy několik žáků z každého rohu, aby svoje rozmístění vysvětlili.

Pokud je třída živější a téma je zajímavé, je vhodnější diskuzi vést v lavicích, což umožňuje snazší způsob moderování a řízení diskuze, než když jsou žáci rozmístěni po třídě. Tam potom škálu názorů představte pouze pomocí snímku 14 prezentace.

TIP:

Pokud se tématu chcete věnovat více, za domácí úkol můžete zadat žákům vyhledat nějaký protest, který:

- jim přijde oprávněný, smysluplný, souhlasí s jeho cílem i formou a zúčastnili by se ho
- jim přijde přehnaný – souhlasí s jeho cílem, ale nelíbí se jim forma
- jim přijde nesmyslný, nesouhlasí s jeho cílem, ani formou

apod.